

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

DOVILĖ RUKIENĖ

**Muzikos pedagogikos neakivaizdinių studijų programos
IV kurso studentė**

MUZIKINIAI ŽAIDIMAI KAIP EFEKTYVINIMO PRIEMONĖ UGDANT
IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKUS

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė –
lekt. Jūratė Deveikytė

Šiauliai, 2012

TURINYS

IVADAS.....	5
1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO YPATUMAI.....	8
1.1. Ikimokyklinio ugdymo aspektai Lietuvoje.....	8
1.2. Muzikinio ugdymo įtaka vaiko asmenybės raidai.....	10
1.3. Muzikinio ugdymo ypatumai ikimokyklinėje įstaigoje ir šeimoje.....	15
2. MUZIKINIO ŽAIDIMO VIETA IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO PROCESE.....	19
2.1. Pagrindinė ikimokyklinukų veikla – žaidimas.....	19
2.1.1. Žaidimų reikšmė jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme..	22
2.1.2. Žaidimų reikšmė vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme....	24
2.2. Muzikinio žaidimo panaudojimo galimybės ugdymo procese.....	27
3. PEDAGOGŲ IR IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TĖVŲ POŽIŪRIO Į MUZIKINIŲ ŽAIDIMŲ PANAUDOJIMO UGDYMO PROCESĄ GALIMYBES TYRIMAS.....	32
3.1. Tyrimo metodika.....	32
3.2. Pedagogų anketinės apklausos rezultatai.....	33
3.3. Tėvų anketinės apklausos rezultatai.....	40
IŠVADOS.....	47
LITERATŪRA.....	48
PRIEDAI.....	50

Rukienė D. Muzikiniai žaidimai kaip efektyvinimo priemonė ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus: Bakalauro baigiamasis darbas / vadovė lekt. J. Deveikytė. Šiaulių universitetas, Menų fakultetas. Muzikos pedagogikos katedra. Šiauliai, 2012.

SANTRAUKA

Baigiamojo darbo tikslas – išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo proceso efektyvinimo, panaudojant muzikinį žaidimą, galimybes. Objektas – muzikinių žaidimų panaudojimas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese. Darbo tikslui pasiekti buvo iškelti šie uždaviniai: išanalizuoti ikimokyklinio ugdymo ypatumus Lietuvoje, atskleisti muzikinio ugdymo ypatumus darželyje ir šeimoje, išsiaiškinti žaidimų reikšmę vaikų muzikiniame ugdyme, literatūros analizės pagrindu parengti tyrimo instrumentą, leidžiantį nustatyti pedagogų ir ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų požiūrį į muzikinių žaidimų panaudojimą ugdymo procese.

Išanalizavus literatūrą ir atlikus anketinę apklausą Raseinių lopšelyje-darželyje „Liepaitė“, buvo gautos tokios išvados: ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje yra neformalus ugdymas, kuris vadovaujasi ir yra vykdomas Lietuvos švietimo įstatymu. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad ikimokyklinis ugdymas reikšmingas visapusiškam vaiko asmenybės vystimuisi. Muzikinis ugdymas yra sudedamoji bendrojo ugdymo dalis. Muzikinis ugdymas yra kompleksinis, pagrįstas įvairių muzikinės veiklos rūšių (muzikos klausymo, dainavimo, ritmikos, žaidimų ir kūrybos) sąveika. Darželyje – muzikinis ugdymas vyksta nepriklausomai nuo vaiko gabumų, tėvų požiūrio, tačiau yra mažos saviraiškos galimybės. Šeimoje – puikios sąlygos individualiai vaiko saviraiškai, tačiau čia iškyla kita problema – muzikos kūrinių pasirinkimas ir pritaikymas. Todėl šios abi institucijos turėtų bendradarbiauti kuo glaudžiau. Žaidimai – ikimokyklinio amžiaus vaikų pagrindinė veikla. Muzikiniai žaidimai – esminė ugdymo priemonė, nes žaisdami vaikai turtina savo kūrybinį bagažą, lengviau mokosi kalbos, matematikos, savęs, bei aplinkos pažinimo, muzikos elementus įsisavina žymiai paprasčiau. Anketinės apklausos analizė atskleidė pedagogų, bei tėvų požiūrį į muzikinius žaidimus kaip efektyvinimo priemonę ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. Paaiškėjo, jog pedagogai sutinka, kad muzikiniai žaidimai padeda visapusiškam vaikų ugdymui. Tėvai muzikinius žaidimus susiejo tik su muzikiniu ugdymu.

Rukiene D. Music games as measures of development preschool age children. The end of bachelor work. Manager lect. Deveikyte J. The University of Siauliai, an artist faculty, pedagogy of music cathedral.

SUMMARY

Purpose of finishing work – to find out preschool age children education effective of process include musician games opportunities. The object – musician game use of preschool age children in the process of education. For work purpose reach was asking for these objects: to make analyze preschool education particularity in Lithuania, - to make analyze the conception of musician particularity disclose musician education particularity in kindergarten and families, and find out the value of games in children education of music, the analyze of literature basis to make test instrument who could diagnose teachers and parents of preschool age children opinion about musician games uses effective in education process.

To make analyze of literature and done of questionnaire in the kindergarten of “Liepaite” in Raseiniai, were got these conclusions: preschool education in Lithuania is informal which is to the low of education. Analyze of scientific literature show that preschool education is significant for overall of child personality. The education of musician’s complex which have got a lot of part (music, listening, singing, games and creative’s). In the kindergarten - the education of music is teaching independent of talent to children, or approach of parents, but there are low expression opportunities. In families there are great conditions for individual work for child expression, but there is a problem – the production of musician choice and – use of it. Because these both institutions have to work together more. Games – preschool age children is the main activity. The games of musician is – measure of education, because then the children are playing, they learn more languages, math, themselves and the environment recognize, the elements of music knows very well. The questionnaire analyze disclose teachers and parents approach music games as measure of development preschool age children.

It means that teachers agree that games of music get overall education of children. Parents games of music connect just like education of music.

Ivadas

Temos aktualumas ir problema. Tikriausiai neatsitiktinai šiuolaikinė švietimo reforma įgalino naujai pažvelgti į muzikinį ugdymą ikimokyklinėse įstaigose. Šiandien labai aktualus tapo kūrybinio darbo, nuolatinių paieškų poreikis. Tai palietė švietimą ir vieną iš jo sričių – ikimokyklinukų muzikinį ugdymą. Ankstyvasis muzikinis ugdymas, kuris prasideda kūdikystėje ir tęsiasi ikimokyklinėje vaikystėje, suvokiamas kaip vaiko socialinio, kultūrinio individo, raiškos muzikinėje veikloje ypatybė. Lietuvoje sistemingas muzikinis ugdymas vyksta jau vaikų darželiuose. „Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje“ muzikinis ugdymas apibrėžiamas kaip veiklos sričių įvairovė: dainavimas ir grojimas, muzikos klausymasis ir judėjimas pagal ją, kūryba ir improvizavimas, muzikos pažinimas (Bendroji priešmokyklinė ugdymo ir ugdymosi programa, 2002).

Pasak A. Katinienės (2004), muzika greičiausiai gali sužadinti vaiko emocijas, pasiekti jo dvasią. Vaikas į supantį pasaulį pirmiausia reaguoja per emocijas tai ir yra svarbiausia visapusiškai jo raidai. Muzika labai reikšminga ugdant mažų vaikų dvasines galias – intelektą, dorovę, estetinius jausmus. Šiam tikslui tinka įvairi muzika, jeigu ji atitinka vaiko suvokimo ir atlikimo galimybes ir gali teigiamai veikti visapusišką jo raidą. Lopšinės, rami klasikinė muzika padeda atgauti labai dirgliems vaikams emocinę pusiausvyrą. Smagi, lengva muzika, pagal kurią vaikas gali atlikti įvairius judesius, sukuria džiugią aplinką, skatina saviraišką. Muzikos kūrinėliai, kurie turi dainuojamąjį tekstą, labai praplečia vaiko pažintinę sritį. A. Gaižučio (1997) nuomone, muzika, kaip emocionaliausias menas, greičiausiai pasiekia dvasines žmogaus gelmes ir gali daryti tam tikrą įtaką. Todėl ji pasitelkiama ne tik visuomeniniam, bet ir visuminiam vaiko ugdymui.

Muzikinis ugdymas yra viena iš svarbiausių ugdymo sričių. Labai svarbu išskirti ko labiausiai reikia vaikui? N. Grinevičienė (2002) teigia, jog ikimokykliniame amžiuje svarbiausia yra tai, kad vaikai ypatingai domisi žaidybine veikla. Jau ankstyvajame amžiuje išryškėja vaikų poreikis žaisti, o ikimokykliniame amžiuje jis tampa pagrindiniu veiklos motyvu. Žaidimas – tai įnašas į kalbos, intelekto, fizinį ir socialinį vaiko ugdymą. Žaidimas skatina vaiko sensorinę, moralinę, socialinę raidą, lavina mąstymą, protą, fantaziją, kūrybiškumą, savarankiškumą.

Labai svarbūs, bei visapusiškai atitinkantys ikimokyklinio amžiaus vaikų asmenybės formavimą, yra didaktiniai muzikiniai žaidimai.

Didaktiniai muzikos žaidimai – savita ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo priemonė. Patraukli vaikų veiklos forma jungianti mokymo ir žaidimo elementus, bei atitinkanti šio amžiaus savybes. Vaikai žaisdami didaktinius žaidimus neturėtų jausti, kad yra kažko mokomi, tuomet didaktinis žaidimas, kaip ir bet kuris kitas žaidimas vaikui teiks džiaugsmą (Katinienė, 2001).

Muzikinis žaidimas, kaip ir apskritai žaidimas, yra priemonė pažinti išorinį pasaulį, išreikšti savo požiūrį. Žaisdami vaikai vaizduoja juos supančią aplinką, parodo, kaip jie vertina pastebėtus gyvenimo reiškinius. Gerai organizuoti ir atlikti muzikiniai žaidimai – efektyvi ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo priemonė (Šiuipytė, 2001).

Apie muzikinius žaidimus nemažai rašo D. Česnulienė, 1993; N. Grinevičienė, 2002; A. Sorokina, 1962; E. Šiuipytė, 2001; A. Katinienė, 1998; S. Tamošiūnienė, 1998. Tačiau, nepaisant minėtų autorių didžiulio darbo nagrinėjant ikimokyklinio muzikinio ugdymo ypatumus, pedagogams stinga informacijos kaip efektyvinti, optimizuoti ugdymo procesą muzikinio žaidimo pagalba. Todėl tai galima traktuoti kaip aktualią ikimokyklinės pedagogikos problemą.

TYRIMO OBJEKTAS. Muzikinių žaidimų panaudojimas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese.

TYRIMO TIKSLAS. Išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo proceso efektyvinimo, panaudojant muzikinį žaidimą, galimybes.

TYRIMO UŽDAVINIAI:

- Išanalizuoti ikimokyklinio ugdymo ypatumus Lietuvoje.
- Atskleisti muzikinio ugdymo ypatumus darželyje ir šeimoje.
- Išsiaiškinti žaidimų reikšmę vaikų muzikiniame ugdyme.
- Ištirti pedagogų ir ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų požiūrį į muzikinių žaidimų panaudojimą ugdymo procese.

TYRIMO METODAI:

- Teoriniai: pedagoginės, psichologinės literatūros, periodinės spaudos analizė, sintezė ir apibendrinimas.
- Anketinė apklausa.
- Tyrimo duomenų statistinis apdorojimas.

HIPOTETINĖ PRIELAIDA. Tikėtina, kad muzikiniai žaidimai gali įtakoti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą.

DARBO STRUKTŪRA. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas ir du priedai (anketų pvz.).

TYRIMO BAZĖ IR IMTIS. Tyrimui atlikti buvo naudojamas anketinės apklausos metodas. Anketos buvo skirtos ikimokyklinio ugdymo pedagogams ir ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvams. Tyrimui atlikti buvo pasirinkta Raseinių lopšelis-darželis „Liepaitė“. Apklausti 25 pedagogai ir 30 ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų.

1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO YPATUMAI

1.1 Ikimokyklinio ugdymo aspektai Lietuvoje

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas yra sudedamoji švietimo dalis. Šiandieninis ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikams iki 6 metų, pagal ikimokyklinio ugdymo programą įvairios mokyklos (lopšeliai, lopšeliai-darželiai, darželiai ir kitos mokyklos). Ikimokyklinis ugdymas atliepia pagrindinius vaiko poreikius – saugumo, aktyvumo, saviraiškos. Jo uždavinys – skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą bei saugoti ir stiprinti vaiko sveikatą. Ikimokyklinis ugdymas vyksta šeimoje, o tėvams pageidaujant ar atsakingoms už vaiko teisių apsaugą institucijoms rekomendavus, pagal mokyklinę programą. Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas. Tėvai patys sprendžia dėl vaiko ugdymo/si pasirinkimo. Tėvų apsisprendimą ugdyti vaiką ikimokyklinėje įstaigoje lemia tai, kad darželyje vaikams sudaroma galimybė bendrauti su bendraamžiais, vaikas gali gauti specialisto pagalbą, ugdomi jo specialieji gebėjimai (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003, nr. 63-2853).

Dabartiniu metu ikimokyklinio ugdymo vieta visuomenės švietime yra gana diskutuotinas tiek ugdymo, tiek ir praktikos dalykas. Įvairiai gali būti sprendžiama, kas atsakingas už ikimokyklinį ugdymą, tačiau yra pabrėžiama ikimokyklinį ugdymą realizuojančių asmenų kompetencija, todėl labai svarbu, kad pedagogo ir vaikų sąveika darželyje būtų pastebėta ir glaudžiai susieta (Neifachas, 2008).

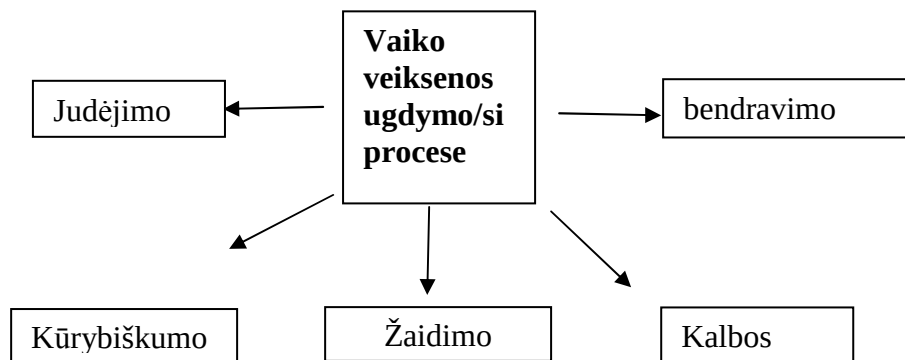
Ikimokyklinio ugdymo teoriniai modeliai nepriskirtini nei ugdymo sričių, nei dalykų didaktikų modeliams – tai ne kurią nors sritį ar dalyką, o amžiaus tarpsnius aprėpiantis ugdymas, kurio sudėtinė dalis yra ugdymo sritys. Ikimokyklinio ugdymo turinys – kalba, aplinkos pažinimas, žaidimai ir darbo pradmenys, meninis ugdymas – yra jungiančioji ašis.

B. Bitinas (1990) teigė, kad žmogus savo poreikius tenkina specifinėmis elgesio formomis, kurias vadiname veikla. Skirtingai nuo gyvulio elgesio, žmogaus veiklą lemia ne poreikis pats savaime, o tikslas – veiklos rezultato vaizdinys, suformavęs žmogų sąmonėje. Tuo žmogaus veikla skiriasi nuo gyvūnų elgesio. Keisdamas aplinką, žmogus keičia patį save, tobulėja kaip asmenybė. Kuria kryptimi asmenybė veikia, t.y. kokių veiklos rezultatų siekia, tokia ji ir formuojasi. Tai ypač būdinga vaikams. Įsijungęs į visuomenei naudingą veiklą, vaikas nėra nepastebi kaip jis susiformuoja norą būti naudingu kitiems. Dėl atsitiktinių aplinkybių pradėjęs bendrauti su socialiai žalingais asmenimis, jis priima ir pradeda laikyti normalia jų nusikalstamą veiklą – chuliganizmą, vagystes ir pan. norint išugdyti vaiką naudingą visuomenei

reikia sudaryti sąlygas, kad jis dalyvautų visuomeninėje veikloje. Išskiriamos ikimokyklinio ugdymo veiklos:

- Mokymasis.
- Darbas.
- Visuomeninė veikla kolektyve.
- Meninė veikla.
- Kūno kultūra ir sportas.
- Žaidimai.

S. Neifachas (2008) sudaro ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo/si aplinkos konstravimo modelį:

1 pav. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas/si pagal S. Neifachą (2008).

D. Dodge (2002) atkreipia dėmesį į tai, kad ugdymas/sis ikimokyklinėje įstaigoje skiriasi nuo mokymosi pradinėje mokykloje ir išskiria pagrindines ugdymo formas:

- Kalba. Gebėjimas bendrauti su kitais žmonėmis – kalbėti klausytis, formuoti savo įgūdžius, skaityti, rašyti
- Matematikos pradmenys. Didesnis, ilgesnis, mažesnis, daugiau mažiau, tiek pat. Tai netik skaičiai ir skaičiavimas; tai ir skaičių sąvokos, sekos, formos ir t.t.
- Pasaulio pažinimas. Tai įvairių daiktų, augalų ir gyvūnų, įrankių tyrinėjimas, pažinimas.
- Socialiniai pagrindai. Tai yra vaikų supažindinimas su žmonių gyvenimo būdu, profesijomis.
- Technologijos. Kompiuterio pradmenys, supažindinimas su įrankiais, prietaisais.
- Menas. Tai dailė, judėjimas pagal muziką, dainavimas, grojimas, taip pat inscenizavimas ir vaidinimas.

Vaikučiams ikimokyklinio ugdymo įstaigoje smagu: čia juos pasitinka mylintys ir savo darbą išmanantys pedagogai, atsiveria durys į pasaulį, kuriame smagu žaisti, piešti, sportuoti, svajoti, draugauti. Ugdytiniais darželiuose patinka ir muzikuoti.

Daugeliui tėvų svarbiausia yra tai, kad vaikas pažintų raides, išmoktų skaičiuoti ir skaityti ne tik gimtąją kalbą, bet ir užsienio kalbomis. Muzikinis vaiko ugdymas paliekamas savieigai, kaip antraeilis ar trečiaeilis dalykas. Galbūt tėveliai, žinodami kokią įtaką muzikos mokymas turi vaiko protinių, fizinių, dorinių, estetinių, komunikacijos savybių ugdymui, muzikiniam lavinimui skirtų daugiau dėmesio? (Povilaitienė, 2011)

Apibendrinant ikimokyklinį ugdymą Lietuvoje, galima teigti, jog jis yra neformalus ir yra sudedamoji švietimo dalis. Ikimokyklinis ugdymas atliepia pagrindinius vaiko poreikius. Jo uždavinys yra skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą. Išskiriamos ikimokyklinio ugdymo veiklos: mokymasis, visuomeninė veikla, meninė veikla, kūno kultūra, žaidimai. Ikimokyklinis ugdymas yra reikšmingas visapusiškai vaiko asmenybės raidai.

1.2. Muzikinio ugdymo įtaka vaiko asmenybės raidai

*„Vaiko siela – tai jautraus muzikanto siela.
Joje stipriai įtemtos stygos, ir jeigu jūs
mokėsite prisiliesti prie jų – suskambės
kerinti muzika“*

V. Suchomlinskis

Bendrojoje priešmokyklinėje ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinis ugdymas apibūdinamas kaip veiklos rūšių įvairovė. Jis apima ir meninę raišką, ir gamtos bei meno reiškinių pažinimą; tokiu būdu jis tenkina vaiko įgimtus psichologinius saviraiškos pažinimo procesus. Muzikinis ugdymas lavina vaikų kūrybines galias, padeda formuotis ir atsiskleisti gabumams, turtina emocinę patirtį, turi lemiamos įtakos vaiko intelekto raidai.

E. Gordono (2004) nuomone, muzikinis ugdymas – tai tam tikra muzikos mokymo seka. Autorius teigia, jog nuo pat pradžių galima pradėti mokyti vaikus muzikinių įgūdžių, nes muzikalumas nėra paslaptis, tai yra įgūdis, kurio galima išmokyti. E. Velička (2003–2004) pastebi, kad sėkmingas ikimokyklinis muzikinis ugdymas neįmanomas be išgyvenimo muzikos emocinaliai. Autorius nurodo, jog ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikos ugdytojas turi:

- Sudaryti sąlygas vaikų garsinei saviraiškai ir elementariai muzikinei kūrybai.

- Padėti išgyventi muziką emocionaliai.
- Ugdyti vaikų muzikinį intelektą bei jausmų kultūrą, turtinti ir plėtoti jų muzikinės kalbos patirtį, formuoti muzikinį žodyną.
- Ugdyti elementarius muzikavimo (dainavimo, niūniavimo, grojimo, ritmavimo) įgūdžius.
- Ugdyti tylos klausymo, aplinkos akustikos analizės, muzikos klausymo įgūdžius.
- Supažindinti vaikus su savo ir kitų tautų liaudies bei profesionaliąja muzika.
- Ugdyti poreikį muzikavimui.
- Siekti muzikavimo socializacijos.

V. Krakauskaitė (1994) teigia, jog pagrindinis ikimokyklinio muzikinio ugdymo tikslas – brandinti kūrybišką atmosferą, suteikti muzikinį išprusimą, kuris būtinas kiekvienam žmogui. Autorė siūlo atsisakyti kiekvieno muzikos elemento nagrinėjimo, kuris dažnai virsta sausu mokymu, labai riboja bendrą vaiko orientaciją ir stabdo jo asmenybės raidą.

Lietuvoje sudarytos puikios ugdymo sąlygos sėkmingam ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui. Jei sunku įsivaizduoti suaugusio žmogaus gyvenimą be muzikos, tai tuo labiau neįmanoma suprasti vaiko ugdymo be lopšinės, linksmos nuotaikingos dainelės, lengvo muzikinio žaidimo. Muzika iš visų meno šakų labiausiai veikia vaikų jausmus, kuriais jie daugiausia vadovaujasi savo praktinėje veikloje. Rūpestingai parinkti ir vaiko amžiui pritaikyti muzikos kūrinių turtina jo žinių, gyvenimo patirties lobyną, padeda ugdyti teisingą vaiko požiūrį į įvairius gyvenimo reiškinius. Klausydamasis muzikos, vaikas giliau supranta, pajunta, pažysta visa tai, kas jį supa. Gerai organizuotas ir tinkamai vykdomas muzikinis ugdymas teikia vaikui daug džiaugsmo, kelia jo nuotaiką. Bendra daina, įvairūs muzikiniai šokiai ir žaidimai ugdo vaikų kolektyviškumą, draugiškumą (Bendarfaitė, 1966).

Muzikinis ugdymas yra sudedamoji bendro ugdymo dalis, ypatingai svariai sprendžiantis ikimokyklinio amžiaus vaiko vertybių nuostatų formavimo, emocinės raidos puoselėjimo, darnaus ir harmoningo ugdymo uždavinius. Tradiciškai muzikinis ugdymas išskiriamas kaip atskira bendrojo ugdymo grandis. Tačiau kaip ir pati muzika, muzikinis ugdymas gali papildyti, praturtinti kitas vaiko veiklas, būti integruotas į asmens gyvenimą ir veiklą (Gaidienė, 2012).

R. Matlašaitienės (2004) požiūris į muzikinį ugdymą, labai aiškiai pabrėžia svarbiausią dalyką – sudaryti sąlygas vaikams pajusti kiekvienos meno formos savitumą ir apskritai pačios meno kalbos esmę. Autorės nuomone, nėra būtina siekti, kad vaikams būtų prieinama kuo daugiau meno formų. Iš pradžių pakanka tradicinių – muzikos, dailės, šokio.

A. Katinienė (1988), muzikinį vaiko ugdymą sieja su jo muzikinio gyvenimo organizavimu sudarant tam tikras pedagogines sąlygas:

- Muzikinės formos turi atitikti visapusišką muzikinį bendrą vaikų ugdymą.

- Visos formos turi sudaryti galimybę vaikams muzikuoti įvairiose situacijose.
- Turi būti parinkti meniškai vertingi kūriniai, susisteminti vis sunkėjančia tvarka muzikos kūriniai.
- Taikomi muzikos mokymo metodai turi būti efektyvūs, atitinkantys vaikų amžiaus tarpsnius.
- Turi būti parengtos reikiamos metodinės bei techninės priemonės.
- Vaikų muzikinius gabumus lavinti reikia reguliariai, visapusiškai.

V. Matonis (2003) teigia, kad nors meninio ugdymo poveikis žmogui tebėra paslaptis, pastaraisiais metais atliekama vis daugiau tyrimų ir mokslinių darbų, analizuojančių šį procesą. Muzikiniai, erdviniai, lingvistiniai gebėjimai pripažįstami savita intelekto forma, o meninį ugdymą kognityvinė psichologija laiko subjektyvaus pasaulio pažinimo būdu, lygiaverčiu gamtamoksliniam pažinimo būdui. Gausėja literatūros tyrimų, bylojančių meninio ugdymo poveikį vaikų asmenybei. Kai kurie šių tyrimų atskleidžia muzikinio ugdymo įtaką konkrečių mokslų laimėjimams.

Muzikinis ugdymas iš esmės tapatinamas su gebėjimu manipuluoti muzikos kalba, reprodukuoti muzikos kūrinius. Muzikinio ugdymo procese tarp ugdytojo ir ugdytinio atsiduria muzika, muzikos kūrinys. Tai reikšminga bendravimo, pedagoginės ir meninės dvasinės sąveikos požiūriu (Rinkevičius, 1998).

Nagrinėjant muzikinio ugdymo psichologinius, pedagoginius pagrindus autorius pažymi, kad vienas svarbiausių trūkumų yra tas, kad muzikos pedagogika dar pakankamai neišryškino muzikinio ugdymo, kaip meninio pedagoginio proceso, prasmės visumos. Per mažai kreipiamas dėmesio į tai, kaip elementariųjų muzikinių gabumų ugdymas tarnauja muzikinio ugdymo, asmenybės muzikinės kultūros ugdymui. Ugdant vaikų muzikinę kultūrą, tikslinga labiau pasikliauti jo klausa, intuicija, vaizdiniu mąstymu, intelektu (Rinkevičius, 1993).

E. Gordonas (1999), tyrinėjantis muzikinio ugdymo įtaką bei muzikinių įgūdžių svarbą vaikams, lavintus ir stabilus muzikinius gebėjimus, ritmo ugdymą judesiu, pabrėžė vaiko muzikalumo puoselėjimo svarbą, muzikinių gabumų įtaką muzikiniams laimėjimams. Autorius pažymėjo, kad neužtenka muzikaliai lavinti vaiką, bet reikia atsižvelgti, jog gabumai tvirtėja dėl muzikinio ugdymo kiekybės ir kokybės.

Lietuvoje sistemingas ankstyvasis muzikinis ugdymas vyksta jau vaikų darželiuose. Neatsiejama muzikinio ugdymo dalis – vertybinės nuostatos:

- Jausti malonumą laisvai išreiškiant save muzika.
- Nusiteikti susikaupus klausytis, įsijausti.
- Pajusti pasitenkinimą su kitais muzikos teikiamomis priemonėmis.

- Domėtis ir pajauti pagarbą tautos menui, kultūrai, istorijai (Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“, 1993).

„Meninis, muzikinis ugdymas visais laikais užėmė išskirtinę poziciją bendrojo ugdymo proceso kontekste, todėl natūralu, kad ir šiandien pasaulyje jis suprantamas kaip vienas reikšmingesnių dvasinių, emocinių, intelektualinių, kūrybinių galių vystymosi pagrindas“ (Strakšienė, 2009, p. 44).

Muzikinį ugdymą sudaro daug komponentų, atspindinčių įvairiapusiškumą – dainavimas, muzikos klausymasis, muzikos rašto pradmenys, grojimas muzikos instrumentais, ritmika, muzikinė kūryba, didaktiniai muzikos žaidimai (Katinienė, 1988).

- Dainavimas labiausiai prieinama muzikavimo rūšis. Ji efektyvi ne tik muzikinio, bet ir bendrojo lavinimo požiūriu.
- Muzikos klausymas, viena pagrindinių vaikų muzikinės veiklos rūšių, turi didžiausią auklėtąjį ir ugdomąjį poveikį.
- Grojimas, lavina tembrinę klausą, ugdo ritmo jausmą. Jo tikslas pamokyti vaikus įvairiapusiškai atlikti muzikos kūrinius.
- Muzikos rašto pradmenų mokymas ne tik supažindina su muzikos garsų užrašymu, bet ir padeda ugdyti muzikinę klausą, dėmesį, mąstymą.
- Ritmikos ugdymas veikia judesius. Atlikdami judesius su muzika, vaikai susikuria muzikos pobūdį atitinkančius meninius vaizdus.
- Didaktiniai muzikos žaidimai nuo kitų skiriasi tuo, kad yra suaugusiųjų sukurti turint tam tikrą didaktinį tikslą – įtvirtinti tai ko išmokta.

Ikimokyklinis amžius – tai laikotarpis, kai nepaprastai praturtinama ir tvarkoma vaiko jutiminė patirtis, įvaldomos žmogui būdingos suvokimo ir mąstymo formos, veržliai vystosi vaizduotė, formuojasi dėmesys. Nuo trejų iki šešerių metų labai sumažėja regėjimo, klausos jautrumo barjerai. Vystosi klausia aukštiesiems tonams (Petrovskis, 1978).

Ikimokyklinio amžiaus vaikams muzikiniame ugdyme įgyta patirtis padeda ugdytis visose raidos srityse:

- Socialinėje ir emocinėje raidoje – padeda vaikams išsiugdyti savarankiškumą, pasitikėjimą, saviraišką, gebėjimą susirasti draugų, bendrauti.
- Fizinėje raidoje – šokant ratelius, žaidžiant muzikinius žaidimus padeda lavinti raumenis.
- Pažinimo raidoje – dainelių tekstas, nuotaika, skatina vaikus mąstyti, spręsti problemas, pasitelkti vaizduotę.
- Kalbos raida – bendraujant su kitais vaikais, mokantis naujų dainelių plėsti žodyną, klausytis muzikos ir mėginti ją atlikti (Dodge, 2008).

Muzikos įtaka žmogui – nenutrūkstamas ir nesibaigiantis procesas. Priklausomai nuo asmenybės bendrosios kultūros lygmens, dvasinių, socialinių poreikių, ji renkasi jai aktualią muziką. Muzika – esmingai, bei intensyviai praturtina žmogaus sąmonės patirtį, krauna emocinį, dvasinį-estetinį kapitalą pradedant prenataliniu raidos periodu, baigiant mirtimi (Rinkevičius, 2006).

Ikimokyklinis amžius – aktyvaus aplinkos pažinimo metas. Pirmieji septyneri vaiko gyvenimo metai – labai svarbus periodas, kuriame dedami sveikatos, protinio, dorovinio, darbinio ir estetiško vystimosi pagrindai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai mėgsta mėgdžioti. Į tai atsižvelgdami, suaugusieji auklėja mažylius savo pačių pavyzdžiu, pasitelkia meno pavyzdžių, moko juos draugauti tarpusavyje, gerbti vyresnius, vertinti žmogaus darbą. Ikimokyklinis amžius iš esmės apima skirtingus vaikų vystimosi periodus: fizinės ir psichinės pirmųjų metų vaikų ypatybės nuo septintųjų gyvenimo metų vaikų ypatybių skiriasi daug daugiau negu pirmųjų. Kiekvienas ikimokyklinės vaikystės tarpsnis skiriasi specifinėmis ir fiziologinėmis brandos ypatybėmis, o kiekvienas vaikas – individualiomis savybėmis (Jadaško, 1980).

Nuo trejų metų vaikas pradeda aktyviai domėtis muzika, eilėraščiais, pasakomis. Vaikas sugeba pamėgdžioti išraiškingas deklamavimo ir dainavimo intonacijas. Ryškus jo ritmo jausmas: jis linkęs ritmiškai sakyti eilėraštukus, bet ypač tai išryškėja šokant, žaidžiant. Ketvirtaisiais metais tobulėjant kalbai, vaikai dažnai patys nori padeklamuoti, padainuoti, pašokti. Dėl to ir formuojasi balsas, lavėja klausa, dainavimas. Penkerių-šešerių metų vaikus jau galime pastebėti mėginant rodyti savarankiškumo muzikiniuose žaidimuose ir šokiuose. Išryškėja vaikų muzikiniai sugebėjimai (muzikinė klausa, ritmo jautumas ir pan.) (Avanesova, 1982).

Muzikinis ugdymas jau ikimokykliniame amžiuje neapsiriboja vien muzikinių žinių, mokėjimų ir įgūdžių kaupimu. Jis taip pat veikia fizinę ir psichinę vaiko raidą. Fiziologų, psichologų, pedagogų moksliniai tyrimai rodo, kad teigiamų išgyvenimų, malonių išpūdžių reikia normaliam vaiko asmenybės formavimuisi. Nemažą, be abejo, teigiamą įtaką fiziniam vaiko vystimuisi turi gerai organizuota muzikinė veikla. Dainuojant lavėja kvėpavimo aparatas, kuris geriau aprūpina organizmą deguonimi ir pagerina širdies darbą. Įvairūs vokaliniai pratimai sėkmingai šalina kalbos defektus, o stovėsena dainavimo metu, judesiai su muzika padeda formuoti taisyklingos laikysenos įgūdžius ir pan. Doroviškai auklėjant ikimokyklinio amžiaus vaikus, teigiamas muzikos poveikis pasireiškia dviem aspektais. Įvairūs dainų tekstai ir juose užfiksuoti teigiami moralės elementai padeda formuoti atitinkamą vaikų požiūrį į juos. Lietuvių ir kitų tautų liaudies dainos, šokiai puoselėja meilę savo liaudžiai, ugdo internacionalius jausmus. Muzikinė veikla formuoja gražius vaikų tarpusavio santykius: kolektyviškumą, draugiškumą, atsakomybės jausmą (Katinienė, 1983).

I. Becker-Textor (2001) požiūriu, ikimokyklinis amžius suteikia vaikui laisvės spontaniškai veikti. Spontaniška veikla sudaro kūrybiškumo pagrindą. Iš pradžių vaikų veikla yra mažai diferencijuota, pamažu ji tampa koordinuota ir nukreipta į tikslą. Ji visada originali, kupina variacijų ir spontaniška.

D. Grakauskaitė-Karkockienė (2002) teigia, kad mumyse slypi gilios muzikinės kūrybinės idėjos. Jos geriausiai matosi pažvelgus į ikimokyklinio amžiaus vaikus. Natūralu, kad jie smalsūs ir kūrybiški, eksperimentuojantys ir tyrinėjantys. Jiems neegzistuoja teisingi ir neteisingi piešiniai, spalvinimo formos – jie tiesiog veikia ir džiaugiasi tuo, ką daro. Jie mokosi kurdami ir jaučia vidinę laisvę.

Ikimokykliniame amžiuje darosi sudėtingesni vaiko veiklos motyvai. Greta pažintinių pradeda ryškėti ir priklausomumo, švelnumo poreikiai. Vaikas sparčiai vystosi fiziškai, turtėja jo vaizduotė. Pradeda išgyventi elementarius estetinius jausmus, nesunkiai skiria ir estetiškai reaguoja į melodingą, harmoningą ir chaotišką garsų seką. Tuos išgyvenimus vaikas išreiškia ne kalba, kūno judesiais. Motorikos sfera glaudžiai susieta su vaiko emociniu gyvenimu, vaizduote, daiktiniu mąstymu, itin svarbi muzikinio ugdymo požiūriu, nes čia itin daug erdvės judėjimui, su kurio pagalba vaikas pamažu suvokia muzikos reiškiamą nuotaiką. Šio amžiaus vaikai pasižymi emociniu jautrumu. Nors jų mąstymas nekonkretus, tačiau jie sugeba paanalizuoti, lyginti, apibendrinti muzikos kūrinius. Šiame amžiuje pastebimi vaikų muzikinio mąstymo pradmenys. Šis amžius sudaro galimybes plėtoti visų vaikų muzikinį ugdymą (Rinkevičius, 1998).

Apibendrinant poskyrį galima būtų teigti, kad muzikinis ugdymas yra sudedamoji bendrojo ugdymo dalis, kuri svariai sprendžia ikimokyklinio amžiaus vaiko vertybių nuostatų formavimo, emocinės raiškos uždavinius. Muzikinį ugdymą sudaro daug komponentų, atspindinčių įvairiapusiškumą – dainavimas, muzikos klausymasis, muzikos rašto pradmenys, grojimas, ritmika, muzikinė kūryba, didaktiniai muzikiniai žaidimai. Ikimokykliniame amžiuje įgyta muzikinė patirtis padeda visose vaiko raidos srityse: socialinėje, emocinėje, fizinėje, pažinimo, kalbos.

1.3. Muzikinio ugdymo ypatumai ikimokyklinėje įstaigoje ir šeimoje

Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės kultūros ugdymu rūpinasi įvairios institucijos (šeima, darželis, kitos visuomenės įstaigos). Kiekviena iš jų atlieka specifines funkcijas: muzikinių gabumų reprodukovimo, vaiko muzikos poreikio ir saviraiškos per muziką tenkinimo, muzikinių gabumų ir įgūdžių lavinimo, vaiko intereso muzikai ir muzikinei veiklai

skatinimo, tautos muzikinės kultūros perteikimo, muzikos vaikams kūrimo, platinimo. Vienos institucijos gali atlikti šių funkcijų daugiau, kitos mažiau. Visi veiksniai sudaro tam tikrą struktūrą – šeima, darželis, visuomenė, muzika (Katinienė, 1998).

Vaikų darželyje, nepriklausomai nuo vaiko muzikinių gabumų, tėvų požiūrio į muziką ir muzikinį ugdymą, yra lavinamas kiekvienas. Muzikinė vaiko veikla yra organizuojama įvairiomis formomis, padeda spręsti specifinius vaiko muzikinės kultūros ugdymo uždavinius. Ikimokyklinio amžiaus vaiko muzikinės kultūros raidos sėkmę lemia suaugusiojo bendravimas su juo muzikinės veiklos metu. Muzikos mokytojai, kiti suaugusieji turi būti labai atidūs, humaniški, demokratiški vaikams, su kiekvienu besielgiantys pagarbiai, jautriai reaguojantys į jų negandas, padedantys jas įveikti, nes jų pareiga perteikti vaikams vieną didžiausių dvasinių vertybių – muziką.

A. Gerčienė-Leonienė (2011) išskiria penkias pagrindines kompetencijas, pagal kurias Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo pedagogai organizuoja savo darbą.

- Socialinė kompetencija – itin svarbi ikimokyklinukų ugdymo dalis, apimanti ne vien ugdymo turinį, bet ir visą darželio grupės gyvenimą.
- Sveikatos saugojimo kompetencija – ikimokykliniais metais dėmesys skiriamas vaiko fiziniams gebėjimams lavinti, kad vaikai būtų aktyvūs, judrūs, augtų sveiki.
- Pažinimo kompetencija – tai vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink.
- Komunikavimo kompetencija – tai pirmiausiai gebėjimas suvokti kalbos prasmes ir ją vartoti.
- Meninė kompetencija – įsivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis. Menas laikomas tam tikra kalba ir komunikacijos priemone. Visos meno sritys yra svarbios vaiko intelekto raidai.

Muzikinis vaiko ugdymas yra vienas svarbiausių dalykų, ir lemiamą reikšmę čia turi tėvai: jie gali padaryti daug gera, kaip ir daug bloga, tačiau neginčijamai jų įtaka vaikui yra milžiniška. Tėvų įtaka ikimokykliniame amžiuje yra svarbiausia: priklausomai nuo to, ar sukurama šeimoje muzikinė atmosfera, vaiko gabumai gali būti išugdomi laiku arba, priešingu atveju, nueiti per niek. Tėvai pajėgūs daug nuveikti, kad padėtų mokytojams išauklėti išsilavinusius, sudėtingam individualiam ir visuomeniniam gyvenimui pasiruošusius žmones (Surjo, 1989).

A. Katinienės (1998) požiūriu, šeima, kaip mažiausia tautinės bendruomenės dalis yra tautinės kultūros pamatas. Šeima yra pirminė ir lemianti asmenybės ugdymo institucija, duodanti fizinį ir psichinį jos pamatą. Šeimoje vaikas išmoksta kalbėti, mąstyti, susiduria su dorovine, estetine tautos patirtimi. Tik šeimoje augdamas vaikas per tėvų meilę, rūpinimąsi visais šeimos nariais, aukojimąsi kitų labai gauna tvirtus dorovinius pamatus. Šeima ypač svarbi normaliai vaiko raidai. Visa tai lemia ir vaiko muzikinį ugdymą. Iš šeimos vaikas paveldi

muzikinių gabumų užuomazgas, intelekto pagrindus, visą fiziologinę struktūrą, įgauna bendrus dvasinės kultūros pradmenis.

Iš esmės vaiko muzikinis ugdymas priklauso nuo šeimos požiūrio į muziką ir muzikinį gyvenimą, namų muzikavimo tradicijų, bendros šeimos narių dvasinės kultūros. Pagal tai šeimas galima suskirstyti į: muzikantų profesionalų, muzikos mėgėjų, muzikai abejingas šeimas. Muzikantų profesionalų ir muzikos mėgėjų šeimose į muziką ir muzikinį ugdymą atsižvelgiama su pagarba, daug muzikuojama, lankomi koncertai, muzikiniai spektakliai. Tėvai anksti pastebėję savo vaikų gabumus, rūpinasi jų muzikiniu ugdymu.

E. Veličkos (2003–2004) teigimu, dainavimas ugdo ne tik vaiko vokalius įgūdžius, bet ir muzikinius gabumus, intelektą. Deja, dainavimas šeimose nėra populiarus; į darželius kasmet ateina vis daugiau netaisyklingai dainuojančių (neintonuojančių, šnekamuoju balsu „dainuojančių“) vaikų. To priežastis – vaiką supanti aplinka nepalanki muzikinių gabumų plėtotei (namuose dainuojama retai arba iš viso nedainuojama). Mažėja šeimos dėmesys meniniam vaiko lavinimui, pasitenkinama tik jo minimumu;

- Menkas ugdytinių artistiškas, sceninis laisvumas: ikimokyklinėje įstaigoje nėra choreografo pareigybės. Šokti liaudies ritminius, bei vaikų šokius moko muzikos pedagogas, kuris dažnai net neturi tam tikrų kompetencijų.
- Ugdytinių emocinio įtaigumo stoka.
- Mažos saviraiškos galimybės (vaikai dažniausiai muzikuoja drauge, prarandama individualios saviraiškos galimybė).
- Sąveikos su kitomis ikimokyklinėmis ugdymo sritimis (pvz. pasaulio pažinimu, daile, gimtąja kalba, šokiu, kūno kultūra) stoka.
- Mažas ugdytinių susidomėjimas akademine muzika.
- Skirtingų muzikinės veiklos sričių dermės ir sąveikos stoka.
- Dėmesio stoka, drausmės problema.
- Menka ugdytinių muzikinės kultūros plėtra.

Kita problema šeimoje, anot A. Katinienės (1998) – tai muzikos kūrinių pasirinkimas ir pritaikymas individualioms vaiko galimybėms. Tėvai, ypač muzikai profesionalai, labai anksti pastebėję puikius vaiko muzikinius gabumus, nori jį būtinai padaryti vunderkindu. Neatsižvelgdami į sveikatą, jo amžiaus ypatumus, per anksti pradeda mokyti sudėtingų kūrinių. Už tai, kad neišmoksta, atlieka su klaidomis vaikas baramas, mokomas supykus, muzika tampa nemaloni ir atstumianti. Todėl ir mokykloje vaikas jaučia neapykantą muzikai ir savo pyktį išlieja ant klasės draugu.

Apibendrinant poskyrį, galima būtų teigti, kad iš šeimos vaikas paveldi muzikinių gabumų užuomazgas, intelekto pagrindus, visą fiziologinę struktūrą, įgauna bendrus dvasinės

kultūros pradmenis. Šeimoje vaikui yra sudaromos galimybės individualiai muzikiniai saviraiškai. Vaikų darželyje ar kitoje ikimokyklinėje įstaigoje, nepriklausomai nuo vaiko muzikinių gabumų, tėvų požiūrio į muziką ir muzikinį ugdymą, yra lavinamas kiekvienas.

2. MUZIKINIO ŽAIDIMO VIETA IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO PROCESSE

Gyvenimas be muzikos – nepilnavertis, o vaikystė be dainų ir žaidimų – tuo labiau. Rateliai, šokiai, judrieji žaidimai moko vaikus pereiti nuo vienos judesio grupės, prie kitos, ugdo vaiko orientaciją. Atlikdamas judesius su muzika, vaikas jaučia jos išraiškingumą. Tai jam teikia estetinį pasigėrėjimą. Žaisdami įvairius muzikinius žaidimus, šokdami ratelius ir šokius vaikai mokosi jausti muziką, išreikšti kūrybinius gebėjimus, formuoti gražius tarpusavio santykius (Gražienė, 1991).

2.1. Pagrindinė ikimokyklinukų veikla – žaidimas

Žaidimas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme traktuojamas, kaip vaikų gyvenimo būdas ir pagrindinė jų veikla. Tinkamai organizuotas ugdymas gali padėti plėtoti fizines, dvasines ir kūrybines vaikų galias. Žaidimo pagalba sužadinamos vaiko kūrybinės galios įvairiose srityse.

Visame pasaulyje vaikystėje didžiausią ikimokyklinio amžiaus vaiko ugdymo programos dalį sudaro žaidimai. Jie yra vaiko gyvenimo ir ugdymosi būdas. Iš pradžių mažylis žaidžia su daiktais, o paskui su kitu vaiku nekoordinuotus, greitai kintančius, bendrus žaidimus, o dar vėliau pasineria į sudėtingus, grupinius žaidimus. Žaidimas vaikui ne darbas, o visiškai naujo ir dažnai paslaptingo pasaulio pažinimo būdas, nes vaikui nėra ribos tarp žaidimo ir kūrybos. Čia išryškėja vaikų kūrybiniai bandymai, kurie vėliau gali tapti menine, estetine veikla. Žaidimas vaikams – kūrybinis procesas, įtakojamas laisvos, nevaržomos, savanoriškos vaiko veiklos (Kuginytė-Arlauskienė, 2010).

A. Petrovskio (1978) nuomone, žaidimas pagrindinė vaikų veikla ikimokykliniame amžiuje. Pagrindinė ji yra ne todėl, kad vaikai daugiausia laiko praleidžia žaisdami. Žaidimas sukelia kūrybinius vaiko psichikos pakitimus; joje padedami mokymosi – svarbiausios mokyklinės veiklos – pagrindai.

A. Avanesova (1982), taip pat žaidimą apibrėžia, kaip pagrindinę ir būtiną ikimokyklinukų veiklą. Nes žaidimas turi nepaprastai didelę svarbą vaikų ugdymo procese. Autorė apgailestauja, kad yra tokių tėvų, kurie vaiko žaidimą laiko nenaudinga laiko leidimu ir jiems visiškai nesvarbu ką ir kaip jie žaidžia. Autorės nuomone, toks požiūris į vaikų žaidimus yra absoliučiai klaidingas.

Žaidimas daro didelę įtaką ugdant estetinius vaiko jausmus ir kūrybiškumą. Žaidimas apibūdinamas, kaip skatinantis įvairių meno rūšių jungimąsi į vieną. Vaikas piešia ir

kartu pasakoja, vaikas vaidina ir kartu kuria žodinį kalbos tekstą. Tai ir yra bendras pradmuo, iš kurio vėliau vystėsi visos meno rūšys. Vaikai suvokia žaidimą, kaip įtemptą darbą. Dirbdami jie lavina vaizduotę, intelektą, kūrybingumą, formuoja charakterį ir temperamentą (Gaižutis, 1988).

K. Difarto (1976) požiūriu, žaidimai daro labai didelę įtaką ikimokyklinio amžiaus vaikų estetiniam ir doroviniam ugdymui. Žaisdami vaikai mokosi paklusti taisyklėms, žaisti draugiškai, ugdoma savitvarda, drausmė, savarankiškumas, iniciatyva, kultūringo elgesio kolektyve įgūdžiai. Judesių ritmingumas, tikslumas, plastiškumas, įvairios pačių vaikų sugalvotos figūros, dainelės ir muzikinis pritarimas žaidime – visa tai teikia vaikams pasitenkinimą, ugdo grožio supratimą.

Iš kitų vaiko veiklų žaidimą išskiria ir tai, kad žaisdamas vaikas kuria situacijas ir neretai pats žaidimas vyksta išivaizduojamoje erdvėje. Be to vaizduotė formuojasi vaikui veikiant, o ne mąstant. Vaikui žaidžiant yra lavinamas mąstymas, vaizduotė. Žaidime glūdi visi įgūdžiai ir gebėjimai, reikalingi tolimesniam vaiko gyvenimui (Kuginytė-Arlauskaitė, 2010).

N. Grinevičienės (2002) nuomone, vaikystė nuo suaugusiojo asmens gyvenimo skiriasi daugeliu požymių. Viena svarbiausių jų tas, kad vaikystėje labai domimasi žaidimu. Jau ankstyvajame amžiuje išryškėja vaikų poreikis žaisti, o ikimokykliniame amžiuje jis tampa pagrindiniu veiklos motyvu.

„Psichologų nuomone, žaidimas – pagrindinė vaiko veikla, vystymosi pagrindas, mes žaisdami įgyjame gyvenimišką patirtį vėlesniems santykiams su visuomene, ugdome fizinius ir dvasinius gabumus bei ypatybes. Vaiko žaidimas yra žaidybos modelio esmė. Tai žaidybinės veiklos forma, genetinio pagrindo su proto apraiška (menas, sportas) modifikacija. Žaidimas – tai mokykla, kurioje kiekvienas žmogus mokosi sąlyginumo priėmimo, be to yra negalimas meno kūrinio suvokimas“ (Butautienė, 2003, p. 6–7).

V. Jadeško (1980) nuomone, žaidimas vaikui – tikrasis gyvenimas. Ir jeigu auklėtoja organizuoja jį tinkamai, gali daryti poveikį vaikams. Autorė pažymi, kad tinkamai organizuoti vaikų gyvenimą ir jų veiklą – reiškia tinkamai juos auklėti. Veiksmingai auklėti vaikus padeda žaidimo formos ir žaidžiančių vaikų santykiai, būtent todėl, kad vaikas čia ne mokosi gyventi, o gyvena savo gyvenimą.

Istorijos eigoje buvo suformuluota daugelis žaidimų ir jų klasifikacijos modelių. N. Grinevičienė (2002), remdamasi pedagoginiais tyrimais, vaikystės tarpsnių skirtumais ir vaikų žaidybine praktika, išskyrė tokią pagrindinių žaidimo rūšių vaikystėje klasifikaciją:

- Kūrybiniai žaidimai. Juose vaikai parodo savo išmonę, iniciatyvą, savarankiškumą, aktyvumą. Vaiko kūrybiškumas pasireiškia aplinkos pasiruošimu, pasirenkant žaidimo priemones, sugalvojant siužetą, ieškant būdų žaidimo sumanymui įgyvendinti, įsijaučiant į vaidmenį. Pagal

žaidimo pobūdį ir vaikų kūrybą, kūrybiniai žaidimai skirstomi į: vaidmeninius, draminius, konstrukcinius žaidimus.

- Žaidimai pagal taisykles. Tai žaidimai, kurių taisykles, iš anksto sugalvoja suaugusieji ar patys vaikai prieš žaidimą. Priklausomai nuo žaidimo užduoties, šie žaidimai skirstomi į: didaktinius, tradicinius, imitacinius, kompiuterinius, intelektinius žaidimus.

Žaidimas – tai vaiko tikroji mokykla. Per žaidimus susipažįstama su aplinka, žmonėmis, užmezgami tarpusavio santykiai. Žaisdami vaikai fiziškai ir dvasiškai grūdinasi, mokosi deramo elgesio, pratinasi įveikti sunkumus, siekti numatyto tikslo. Žaidžiant lavinamas vaikų kūrybiškumas, aktyvumas, iniciatyvumas, emocijos, saviraiška, veiklos laisvė derinama su savo pačių pasirinktomis taisyklėmis. Taigi vaikai – patys kuria save (Tamošiūnienė, 1998).

Labai svarbūs ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese yra didaktiniai žaidimai. Didaktinio žaidimo ištakos – iš tautos. Jų pradžių pradžia – motinų sukurti žaidimai, nedidelės apimties kūrinėliai, tautosakoje vadinami žaidinimais. Didaktiniai žaidimai priskiriami žaidimų su taisyklėmis grupei. Didaktinių žaidimų tikslas – suteikti vaikams tam tikrų žinių, sudaryti įgūdžius, lavinti protinius gebėjimus ir teigiamus charakterio bruožus. Tai savita mažų vaikų mokymosi ir auklėjimo priemonė. Žaidžiant didaktinius žaidimus su žaislais, įvairiais daiktais lavėja vaiko pagrindinė veikla, pastabumas, jutiminė patirtis. Didaktinis žaidimas, kaip mokymo metodas, atitinka ikimokyklinio amžiaus vaikų jėgas ir galimybes. Žaidimo taisyklių laikymasis, užduočių sprendimas reikalauja iš vaiko pastabumo, dėmesio ir priartina žaidimą prie ikimokyklinio ugdymo. Didaktinis žaidimas vaikui teikia pasitenkinimą, džiaugsmą. Pakili nuotaika padeda sėkmingai spręsti didaktines užduotis (Grinevičienė, 2002).

N. Grinevičienės (2002) teigimu, pagrindinę didaktinių žaidimų ypatybę atskleidžia jų pavadinimas – tai mokomieji žaidimai. Juos sukuria suaugusieji vaiko ugdymo ir lavinimo tikslais. Tačiau vaikai šių tikslų atvirai nejaučia, jiems tai tik žaidimas, teikiantis malonumą, o ne būtinos pažintinės veiklos pratybos. Suaugusieji, kurdami vieną ar kitą didaktinį žaidimą, laikosi svarbiausių pedagoginių reikalavimų: žaidime turi būti didaktinė užduotis, veiksmai, taisyklės. Didaktinio žaidimo struktūra:

- Didaktinė mokomoji užduotis. Būtina kiekviename žaidime. Turi būti nustatyta tiksli užduotis, lavinanti vaikų protinius interesus.
- Žaidybiniai veiksmai – svarbiausia didaktinio žaidimo dalis. Veiksmas – vienintelis užduoties atlikimo būdas. Veiksmai yra aiškiai apibrėžiami, turi atitikti reikalavimus.
- Žaidimo taisyklės. Kiekvienas didaktinis žaidimas turi griežtas taisykles, kurios nusako, kaip turi veikti kiekvienas žaidėjas, ką jis gali daryti ir ko ne.

- Rezultatas, žaidimo pabaiga. Kiekvienas didaktinis žaidimas turi tam tikrą pabaigą. Žaidimas baigtas, kai pasiekiamas rezultatas.

Didaktinis žaidimas, kaip mokymo metodas, labiausiai atitinka ikimokyklinio amžiaus vaikų galimybes. Didaktinis žaidimas, kaip ir bet kuris kitas vaikui įdomus žaidimas, teikia pasitenkinimą ir džiaugsmą. Vieni didaktiniai žaidimai lavina vaikų klausą, kiti – padeda rasti pažintinius ryšius tarp daiktų, treči – aktyvina ir turtina žodyną. Visi jie lavina kūrybiškumą, mąstymą, vaizduotę, atmintį, ugdo valią.

Didaktiniai žaidimai skiriasi mokomuoju turiniu, vaikų pažintine veikla, žaidimo veiksmais, taisyklėmis. Pagal mokymo ir auklėjimo turinį didaktiniai žaidimai gali būti: sensorinio auklėjimo; žodiniai, muzikiniai žaidimai skirti susipažinti su gamta, aplinka, žmonių darbu ir pan.; bei žaidimai matematiniams vaizdiniais formuoti (Grinevičienė, 2002).

Apibendrinant poskyrį galima teigti, kad žaidimai ir žaidybinė veikla yra pagrindinė ikimokyklinukų veikla. Žaisdamas vaikas, natūraliai, nieko neverčiamas susipažįsta su aplinkiniu pasauliu. Didaktinis žaidimas, kaip ir bet kuris kitas vaikui patrauklus žaidimas yra puiki priemonė ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui. Nors ir didaktinis žaidimas yra priskiriamas žaidimų su taisyklėmis grupei, tačiau vaikai tų taisyklių nejaučia, nes žaidimas jiems teikia džiaugsmą.

2.1.1. Žaidimo reikšmė jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme

Jaunesnysis ikimokyklinis amžius – tai treči, ketvirtį vaiko gyvenimo metai. Šiuo metu, vaikai pradėję lankyti darželį būna mažai aktyvūs, lėti. Jie dažnai dar nemoka būti kolektyve, žaisdami nesugeba susitarti su kitais. Tokiems vaikams reikėtų leisti pažaisti įdomesnių ratelių žaidimų, kurių muzika linksma, nuotaikinga, nesudėtinga, sužadinti aktyvumą. 3–4 metų vaikai noriai žaidžia žaidimą – inscenizaciją, kurio metu judesiais perteikiama dainelės teksto ir muzikos nuotaika. Šio amžiaus vaikams geriausiai tinka lietuvių liaudies žaidimas „Skrido uodas“ ir kt. (Katinienė, 2001).

N. Grinevičienės (2002) teigimu, jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų žaidimo motyvu gali būti draugo pavyzdys, naujas žaislas, suaugusiojo pasiūlytas žaidimo siužetas, žaidybinė situacija. Šio amžiaus vaikai gali pradėti žaisti neturėdami konkrečių tikslų. 3–4 metų vaikų žaidimuose atspindi aplinkos išpūdziai. Žaidžiant malonumą teikia ne tam tikras rezultatas, bet pati veikla. Mėgstamas šio amžiaus vaikų žaidimas „šeima“. Jis domina ne tik mergaites, bet ir berniukus. Jie mėgsta maitinti lėles, jas rengti, supti, niūniuoti lopšines.

Muzikavimas jaunesniajame ikimokykliniame amžiuje neatskiriama susijęs su dainavimu ir muzikiniais žaidimais. Svarbu nuo pirmų dienų vaikus sudominti, kad jie išgyventų tai, kas yra perduodama muzikos kūrinėliu. Svarbiausia pedagogo užduotis šioje grupėje – sudominti vaikus muzika, siekti, kad muzika visuomet būtų džiaugsmingas, malonus dalykas vaiko gyvenime. 3-4 metų vaikai dar negali išreikšti žodžiais savo jausmų ir išgyvenimų, kuriuos jaučia, bet įspūdis kurį sudaro muzikos kūrinys, vaikui palieka ilgam (Katinienė, 2001).

Labai svarbu atkreipti dėmesį ir vaikų muzikiniam ugdymui pasirinkti jų amžių atitinkančius kūrinėlius, žaidimus, daineles.

A. Katinienės (1989) teigimu, dėl riboto trimečių balso diapazono, dėl balso ir klausos koordinacijos stokos, šio amžiaus vaikai gali dainuoti tik nedidelės, maždaug kvartos ar kvintos apimties daineles. Šio amžiaus vaikai labai išraiškingai atlieka šokių ir ratelių charakterinius judesius (kiškučių, meškučių, kačiukų, snaigių, nykštukų ir pan.), moka keisti judesius pagal muzikos kūrinių pobūdį ir jų dalis. Trečiaisiais metais vaikai jau gauna kai kurias muzikos rašto pradmenų žinias: skiria garsus ir muzikos kūrinius pagal aukštį, tembrą, tempą, dinamiką. Be to, jie pradeda norėti savarankiškai muzikuoti.

Dirbant su šio amžiaus vaikais jau labiau išryškėja muzikos pamokėlės struktūros komponentai: muzikos klausymasis, dainavimas, ritmika bei didaktiniai muzikos žaidimai. Atsižvelgiant į tai, kad trečiaisiais vaiko gyvenimo metais formuojasi konkretus vaizdinis mąstymas, taikoma ir atitinkama metodika. Pirmiausiai, muzikiniam ugdymui reikalingos įvairios priemonės (barškučiai, būgneliai, minkšti žaisliukai).

Jau trečiaisiais gyvenimo metais vaikai susiduria su daug naujų, abstrakčių sąvokų, kurias jiems reikia išsiaiškinti. Muzikos pamokėlė turi būti išties žaidybinio pobūdžio, turėti tam tikrą siužetą. Į kiekvieną pamokėlę vaikai turi eiti kaip į šventę. Šiame amžiuje svarbu ir savarankiškas vaikų muzikavimas. Grupėje vaikai turi turėti atitinkamų muzikinių žaislų, su kuriais galėtų pažaisti. Tokiam žaidimui nereikia organizuoti visos grupės, geriau leisti daryti jiems tai patiems.

Didaktiniai muzikos žaidimai yra pamokėlės tąsa. Juos žaidžiant ugdoma vaikų muzikinė klausa, muzikiniai – sensoriniai gabumai, vaikai perpranta pagrindines garso savybes. Ankstesnėse grupėse jie paprastai tai atlikdavo tik nesudėtingais veiksmais, o dabar jau galima organizuoti didaktinius žaidimus, paremtus tam tikru turiniu ir taisyklėmis, be abejo nesudėtingomis. Didaktiniai muzikos žaidimai daugiausiai turėtų turėti judriųjų žaidimų pobūdį (Katinienė, 1983).

Ketvirtaisiais metais išryškėja vaikų interesai muzikai. Jie labai džiugiai, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. Šiame amžiuje paaiškėja, kurie vaikai yra muzikalūs: jie būna ypač aktyvūs muzikuojant, labiau už kitus pradeda domėtis ir kita muzikine veikla. Muzikinei vaikų

veiklai pasitelkiamos įvairios priemonės: natos, muzikos instrumentai, paveikslėliai, žaislai. Savarankiškoje muzikinėje veikloje instrumentus vaikai naudoja kaip daiktus. Pagrindinis vaiko aktyvumo motyvas muzikinėje veikloje – žaisti džiugiai su bendraamžiais ir suaugusiais. Tai rodo, kad muzikinis vaiko ugdymas turi būti organizuotas kaip žaidimas (Katinienė, 1983).

Ketverių metų vaikai jau prisiderina prie suaugusiojo ir kitų vaikų bendros muzikinės veiklos (kartu pradeda ratelį, šoki, dainą). Žaisdami didaktinius žaidimus, moka atlikti reikiamus veiksmus kartu su mokytoju ir savarankiškai.

Ketvirtaisiais vaiko gyvenimo metais išryškėja muzikalesni vaikai: jie būna ypač aktyvūs muzikos pamokėlėse, labiau už visus kitus domisi muzika, noriai dainuoja. Visuomet puikiai atlieka visas muzikines užduotis, tiksliai intonuoja, greitai išmoksta muzikos kūrinius mintinai. Šiuo metu stiprėja ir formuojasi bendrieji muzikiniai gabumai (ritmo pajautimas, garso aukščio suvokimas, muzikinė atmintis ir pan.) (Katinienė, 1998).

Rateliai ir šokiai – pati įdomiausia ir patraukliausia šio amžiaus vaikų veiklos forma. Judesiai padeda giliau suvokti muziką, sudaryti pirminius muzikinius vaizdinius, nes vaikai juda įsiklausydami į muzikos skambesį, judesiai išreiškia kūno pobūdį, nuotaiką.

Didaktiniai muzikos žaidimai daugiausiai taikomi garso savybėmis skirti ir įtvirtinti. Šiems žaidimams visada reiktų turėti priemonių, kad jomis galėtų pasinaudoti vaikai. Žaidimai visada turi žadinti teigiamas vaikų emocijas ir visada turi žaisti visi vaikai. Savarankiškai muzikiniai veiklai mokytojas turėtų siūlyti patrauklius didaktinius žaidimus, ratelius. Šio amžiaus vaikams rekomenduojami tik tie muzikos kūrinėliai, kuriuos vaikai gerai moka (Katinienė, 1983).

N. Grinevičienės (2002) nuomone, jaunesnysis ikimokyklinis amžius – naujas žaidybinės veiklos ugdymo etapas. Šiame amžiaus periode vyksta žymūs pakitimai vaiko pažintinėje – kognityvinėje veikloje. Vaikai tampa aktyvesni ir smalsesni žaidimuose ir kitoje muzikinėje veikloje.

Jaunesnis ikimokyklinis amžius yra ypatingas tuo, kad šiame amžiuje vaikai yra nepaprastai judrūs. Juos ugdyti labai padeda nesudėtingi didaktiniai žaidimai, kurių turinys turi būti įdomus, susijęs su vaiką supančia aplinka, pasakų herojais. Vaikai žaisdami muzikinius didaktinius žaidimus lengviau išmoksta muzikinius kūrinius, nes dainelės, derinamos kartu su judesiu, ikimokyklinio amžiaus vaikui yra daug patrauklesnės ir įdomesnės.

2.1.2. Žaidimo reikšmė vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme

Penktieji-šeštieji vaiko gyvenimo metai – tai vyresnysis ikimokyklinis amžius. Šiuo metu, vaikų interesai platesni, nei jaunesniajame ikimokykliniame amžiuje. Žaidimai paprastai kyla iš didelio noro dar kartą išgyventi patirtus įspūdžius. Žaidimo sumanymą lemia ir vidiniai vaiko poreikiai: tyrinėti pasaulį, ieškoti svarbių originalių, savitų sprendimų (Grinevičienė, 2002).

Kaip ir ketvirtaisiais metais, šiame amžiuje žaidimas dar yra pagrindinė vaiko veikla. Labiau išryškėja siužetiniai vaidmeniniai žaidimai. Penktaisiais metais vaikai žaisdami ne tik tenkina savo poreikius būti panašiais į suaugusius, bendrauti su bendraminčiais, bet pradeda formotis jų bendruomenė. Žaisdami vaikai papildo savo patirtį naujomis žiniomis apie aplinką, įgyja daug muzikinių žinių, mokėjimų, gebėjimų.

Penktaisiais gyvenimo metais vaikai smarkiai paauga. Sutvirtėja jų balso aparatas. Nepavargdami gali dainuoti 6–7 minutes. Jų balsai skambesni, gilesni, jautresnė muzikinė klausa. Muzikos garsus vaikas skiria net sekundos intervalu. Geriau išimena muzikos kūrinį. Penkiamečiai labiau domisi įvairia muzika. Per muzikos pamokėles pareiškia norą soluoti, tiksliau intonuoja, dainuoja išradingiau. Jie jau gali išmokti apie 10–20 dainelių (per metus) ir jas padainuoti savarankiškai, pritariant instrumentu ir be jo (Katinienė, 1998).

Muzikos pamokėlė šiame amžiuje susideda iš šių komponentų: muzikos klausymo, dainavimo, ritmikos, didaktinių muzikos žaidimų. Penkiamečius nuolat reikia skatinti žaisti su muzika. Klausydamiesi muzikos, kurią jiems skiria pagal žanrus, šio amžiaus vaikai mėgsta imituoti ją judesiais, kurių ekspresija atitinka muzikos pobūdį.

Žaidžiant didaktinius muzikos žaidimus, muzikos instrumentai naudojami kaip iliustruojanti ir aktyvinanti priemonė. Savarankiškai penkiamečių veiklai rekomenduojama daug ratelių, didaktinių muzikos žaidimų, judriųjų žaidimų su dainomis, kuriuos vaikai gerai išmoksta per muzikos pamokėles (Katinienė, 1983).

Šeštieji gyvenimo metai – spartaus fizinio vystymosi laikotarpis. Ryškėja individualios vaikų balsų tembrinės savybės, diapazonai, balsai darosi vis skambesni. Vaikai jau moka valdyti kvėpavimą, gali atlikti sudėtingesnes daineles, gali tiksliai intonuoti be instrumento pritarimo, atlikti dvibalses liaudies daineles. Šeštaisiais metais pradeda ryškėti doroviniai ir estetiniai jausmai. Vaikai noriai mokosi daineles, kurias dainuoja savo mamytės, Kalėdų seneliui ir pan. juos pradeda dominti ir muzikinės veiklos rezultatas – geriau padainuoti, pašokti, dalyvauti konkursuose, koncertuoti (Katinienė, 1998).

Šeštaisiais gyvenimo metais vaikų pojūčiai yra tobulesni. Susidaro tam tikros vaizdinių sistemos, kurios siejasi su įvairiomis daiktų, reiškinių savybėmis. Muzikos suvokimas tampa platesnis. Šio amžiaus vaikai gali atlikti ir dvibalses daineles.

Šešiamečiai moka nemažai šokių elementų, nes gerai jaučia šokių ir ratelių pobūdį, formą, geba keisti judesius pagal muziką ar ratelio tekstą. Taip pat įgyja elementariausių solfedžio įgūdžių. Šiame amžiuje labai svarbūs muzikiniai žaislai bei gerai suderinti muzikos instrumentai ir kitos priemonės (Katinienė, 1983).

Šio amžiaus vaikai sugeba laikytis ansamblio dainuodami, šokdami, grodami su kitais. Žaisdami didaktinius žaidimus, ekspromtu iškilusias užduotis atlieka tiksliai, gerai orientuojasi situacijoje. Geba savarankiškai taikyti judesius rateliams, šokiams ir tai daro labai noriai.

5–6 metų vaikus mokant ritmikos labai svarbu yra judesių ritmiškumas ir raiškumas. Labai svarbi taisyklinga laikysena. Būtinai judesio ir muzikos derinimas. Šioje grupėje vaikai jau gali būti mokomi paprasčiausių šokių judesių. Mokant vaikus ritmikos keliama tokie uždaviniai:

- išmokyti vaikus suvokti muzikos vaizdus ir judesius ir derinti juos su muzika;
- ugdyti muzikinius gebėjimus;
- ugdyti muzikinę kultūrą;
- mokyti skirti muzikos žanrus
- mokyti judesių išraiškingumo, laikysenos, judesiu plastiškumo žaidžiant;
- ugdyti vaiko kūrybinius gebėjimus

Šie uždaviniai bus tinkamai įgyvendinti jei tinkamas bus parinktas repertuaras. Šiuo metu, ritmikai ugdyti, labiausiai tinka visi žaidimai – rateliai, liaudies šokiai. Šie kūrinėliai, pereinantys iš kartos į kartą, yra visiškai nesudėtingi tiek melodiniu, tiek turinio atžvilgiu (Katinienė, 2001).

Pedagogė N. Grinevičienė (2002) pažymi, kad vyresniajame ikimokykliniame amžiuje sparčiai lavėja vaikų psichinės ir asmens savybės. Lavėja vaiko valia, savimonė, savęs vertinimas. Vaikas išmoksta valdyti savo emocijas, jas reikšti gestu, poza, mimika, balsu. Visos šios savybės daro didelę įtaką tolesnei vaiko kūrybinių žaidimų plėtotei. Šio amžiaus vaikai žaidžia grupinius žaidimus. Žaidimų tematika įvairi, nes vaikai žaidimus sugalvoja ne tik remdamiesi savo asmenine patirtimi, bet ir žiniomis iš pasakų, filmų, animacinių filmukų.

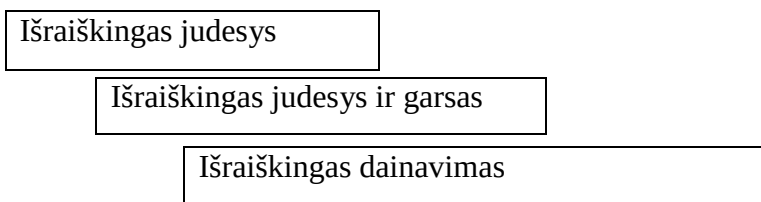
Išanalizavus vyresniojo amžiaus vaikų muzikinį ugdymą, galima teigti, kad jiems, kaip ir jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikams, imponuoja muzikinis žaidimas. Šiame amžiuje muzikos ir judesio derinimas – tiesiog būtinas, nes vaikai puikiai jaučia šokių ir ratelių pobūdį, geba keisti judesius pagal muziką, ratelio tekstą. Šis amžiaus tarpsnis, taip pat yra spartaus fizinio augimo laikotarpis. Todėl ir žaidimų tematika turėtų būti įvairi, nemonotoniška, neatsilikti nuo šiandienos vaikų interesų.

2.2. Muzikinio žaidimo panaudojimo galimybės ugdymo procese

Muzikiniai žaidimai yra esminė ugdymo priemonė, daugelyje kultūrų kalbos, tradicijų ir gyvenimo vertybių visais laikais buvo mokoma pasitelkiant dainą, judesius ir šokius. Žinoma, kad vaikai geriausiai jaučia judesį, ritmo pojūtį, kai mamos linguoja nešiodamos, kinkuoja. Taip vaikai mokosi imituoti, dalyvauti kūrybiniame procese, muzikaliai žaisti ir taip pažinti bei pajusti įvairiausių dainų ir šokių ritmus, melodijas ir muzikos formas.

Ikimokyklinukai muzikos mokomi įvairia muzikine veikla: klausant muzikos, šokant, dainuojant bei žaidžiant. Muzika ir muzikiniai žaidimai pajvairina ir praturtina vaiko veiklą, diegia vaikui žmogišką gerumą, jautrumą. Su muzika vaikui smagiau dirbti, žaisti. Mankštinantis muzika ugdo ritmiškumą, pratina įsijausti į muzikos kūrinį. Kai kurios dainelės ar muzikinės skaičiuotės, žaidimai palengvina mokytis matematiką. Po ilgo rašymo padarę pertraukėlę ir pažaidę muzikinį žaidimą, vaikai pailsės nuo įtemto darbo (Katinienė, 1998).

J. Kievišas (1996), nagrinėdamas nuoseklumo problemą mokant vaikus dainuoti, parodo didaktinį kelią, kuris sudaro sąlygas mokytis vokalinių raiškos priemonių neskiriant nuo kūrinio meninio turinio. Išėtie taškas – emociingi judesiai (skambant muzikai). Vėliau jie sinchroniškai jungiami su išraiškingu garsu ir išraiškingu dainavimu (žiūrėti 2 pav.):

2 pav. Didaktinis kelias mokant vaikus dainuoti.

J. Vabalas-Gudaitis (1983) sakė, kad mokslumas muzika – tai jausmų ir intelekto sąveikos išvada. Jeigu mokant muzikos remiamasi vaikų emociniu aktyvumu, jei naudojami emociniu požiūriu ryškūs, įtaigūs kūriniai ir nuolat provokuojama pažintinė veikla, reikalaujanti muzikinio mąstymo savarankiškumo, jei visa tai natūraliai siejama su vaikų gyvenimo patirtimi, vertybėmis, jei visa tai remiasi vaikų kūrybine veikla (plastika, muzikos atlikimu ir interpretavimu) – mokymosi aktyvumas garantuojamas.

J. Wylie (2007) nuomone, iš esmės pačių vaikų žaidimai, savaime būna muzikalūs. Kai vaikai juos žaidžia, jų smegenys išskiria tam tikrą cheminę medžiagą – dopaminą, kuris skatina pakilią nuotaiką, susižavėjimą ir leidžia lengvai koordinuoti veiksmus. Muzikiniame žaidimo procese dalyvauja visos smegenų dalys. Todėl muzikiniai žaidimai turi milžiniškos

įtakos formuojantis vaiko smegenims, bei daro didelį poveikį vaiko psichinės sveikatos raidai. Žaidimuose muzikos elementai: tonas, jo judėjimo kryptis, garsaeilio slinktis, akordų seka, stipriosios ir silpnosios takto dalys, ritminis grupavimas, melodijos atpažinimas, jos įsiminimas – emocinis kūrybiško vaiko atsakas. Katinienė (2001) taip pat susieja muziką ir judesį, kuris yra smegenų veiklos vidinės raiškos rezultatas. Muzikos ritmas ir plastikos ritmas yra labai susiję – juos vienija judesys. Muziką galima priimti ne vien tik ausimis, bet ir kūnu – tai stiprina muzikinius išgyvenimus. Autorės nuomone, tik glaudus muzikos ir judesio ryšys gali užtikrinti pilnavertį vaiko muzikinį ugdymą. Ritmikos ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje sudaro:

- ritminiai pratimai,
- žaidinimai,
- žaidimai su muzika – rateliai,
- didaktiniai muzikos žaidimai,
- šokiai.

M. Stiefenhofer (2000), taip pat sieja muziką ir judesį. Judėjimas ir aktyvumas ikimokyklinio amžiaus vaikams yra svarbiausias poreikis, taigi tam nereikia jų skatinti. Judėjimas susietas su muzika, ritmu, bei žaidimu, suteikia vaikams daug džiaugsmo. Žaidžiant muzikinius žaidimus kartu lavinamos tokios svarbios funkcijos, kaip judesys, pusiausvyra, ritmo pojūtis. Ugdoma kūrybiška asmenybė. Analizuodama muzikinius ugdomuosius žaidimus, N. Grinevičienė (2002), taipogi juos sutapatina su muzika dainomis ir judesiu. Pvz. rateliai lydimi muzikos ir dainų. Muzika pagyvina vaikų atliekamus judesius, skatina kūrybiškiau atlikti kūrinius.

Muzikiniai žaidimai – tai tokia veikla, kurią sudaro pagrindiniai ir esminiai muzikos elementai: ritmas, melodija, dinamika, forma, struktūra, tembras, harmonija. Dainuodami, žaisdami muzikinius žaidimus vaikai turtina savo kūrybinį, muzikinį potencialą.

Muzikinius žaidimus sudaro:

- klausymas ir stebėjimas,
- judėjimas, kūno pusiausvyra,
- prigimtinis kalbos muzikalumas,
- atmintis ir gebėjimas prisiminti,
- humoras,
- emocinis patyrimas,
- kūrybiškumas ir išraiška,
- mąstymas, planavimas ir veiklos pagrįstumas.

Žodžiai „žaidimas“ ir „muzika“ vartojami viso pasaulio kalbose, jų reikšmę sudaro tokie muzikos elementai kaip garsas ir judėjimas. Muzikinis žaidimas nėra tik tam tikrų veiksmų mokymas, tai labiau emocijų, muzikinės kulminacijos pajautimo, kūrybiškumo lavinimas (Wylie, 2007).

A. Sorokina (1962) teigia, kad didaktinis žaidimas seniai taikomas, ugdant ikimokyklinio ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus. Kaip ugdymo priemonė, didaktinis žaidimas yra savitas. Jis skiriasi nuo kitų priemonių tuo, kad įgalina ugdyti protinius vaikų gabumus, formuoti vertingus jų asmenybės bruožus ir vaikų savitarpio santykius vaikams prieinama ir patrauklia veikla. Didaktinį žaidimą, kuris derinasi su vaikų ugdymo elementais, galima surasti liaudies pedagogikoje, motinų mokomuosiuose žaidimuose, žaidimuose-dainelėse, pramoginiuose ir judriuosiuose žaidimuose. Pvz. žaidimuose-dainelėse „Virė, virė košė“, „Raina katytė“, vaikas mokosi išskirti daiktus, paties vaiko kūno dalis, tuo pačiu ir gimtosios kalbos. Kaip savitą ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo priemonę, atitinkančią šio amžiaus vaikų ypatybes, A. Katinienė (2001) išskiria didaktinius muzikinius žaidimus. Autorės nuomone, svarbiausia muzikinio didaktinio dalis yra didaktinis uždavinys. Jis atspindi muzikinio ugdymo programos uždavinius. Muzikos didaktiniai uždaviniai yra labai įvairūs: tempo, dinamikos, muzikinio garso savybių, formos ir pan. ugdymas. Vaikams patraukliausi tie muzikiniai didaktiniai žaidimai, kurių turinys atspindi artimiausią aplinką, fantastinį pasaulį. Tuose žaidimuose veikia gyvuliai, paukščiai, pasakų herojai. Tačiau jie bus patrauklūs tik tuomet, kai žaidimo taisyklės atitiks vaikų amžių. Labai svarbus didaktinių muzikos žaidimų elementas – žaidimų veiksmas. Tai vaikų aktyvumo pasireiškimas. Per muzikos žaidimus vaikai mokosi įsiminti daineles, ritmą, melodiją, skirti garsus pagal aukštį ir ilgumą. Melodijos judėjimą į viršų į apačią. Didaktinių žaidimų dėka vaikai geriau pradeda atpažinti muzikos kūrinius, skirti šokius, lopšines, maršą.

D. Česnulienė (1993) mokyti ikimokyklinio amžiaus vaikus muzikos rašto, siūlo pasitelkti muzikinius didaktinius žaidimus. Pvz. ritmiškumo ugdymui, kad vaikas įsisavintų ilgus ir trumpus garsus vaikai geriau suvoks kaip „meškos ir meškučio žingsnius“ (meška tap, tap; o meškutis tip, tip, tip, tip). Mokyti atlikti daineles garsiai – tyliai, labai padės paaiškinamas „groja meška ir pelytė“ (meška smarkiai muša būgną, pelytė švelniai skambina varpeliu). Padėti įsisąmoninti aukštus ir žemus garsus geriausiai mokyti įsijaučiant į miško gyventojų charakterius. Pvz. „dainuoja meška ir paukščiukai“ (meškos garsai išreiškiami žemais, lėtais garsais; paukščiukų – aukštais, greitais, tyliais) ir pan. Autorės nuomone, tik įsisavinus muzikos raštą, vaikai savo turimas žinias gali panaudoti kūrinėliuose, laisvai išreikšti veikėjų charakterius, ugdyti kūrybiškumą, vaizduotę. Pvz. žaidimui „Diena ir naktis“ vaikai patys gali

sugalvoti, kokia muzika galėtų tikti „dienos muzikai“, kokia „nakties muzikai“, kokius judesius galės pritaikyti skambant vienai ar kitai muzikai ir pan.

Nepakeičiami ikimokyklinio amžiaus vaikams yra pirštukų žaidimai, atėję iš senojo lietuvių liaudies folkloro. Jau mūsų promočiutės suprato, kad žaidimas „Virė virė košė“, skirti rankų delniukų masažui. Jie visada teikia daug gerų emocijų vaikams ir tinka nuo pat gimimo iki.... Vaikai, kuriems nuo mažų dienų buvo mankštinami rankų pirštukai, greičiau pradeda taisyklingai, aiškiai kalbėti, artikuliuoti (Kavaliauskienė, 2011).

I. Butautienė (2003) atsižvelgdama į vaikų amžių, protines, bei psichines galias, rekomenduoja žaisti žaidimus kuriuose gausu liaudies kūrybos. Skaičiuotės, garsų pamėgdžiojimai, rateliai, pasakos be galo, teikia vaikams ne tik džiaugsmą, bet ir skatina kurti. Jai antrindama A. Sorokina (1962) duoda labai gera pavyzdį, didaktinį muzikinį žaidimą –ratelį „Jurgeli meistrelį“, kuomet auklėtoja rodo įvairius ritminius judesius, veiksmus (pvz. ploja, mosuoja, trypsi koja, linguoja ir pan.), o vaikai atkartodami judesius mokosi ritmiškumo. Atlikę auklėtojos parodytus judesius, vaikai patys bando originaliai sukurti savo judesius. Taip ugdomas vaikų sugebėjimas originaliai išreikšti save, kūrybiškumas. Pedagogė D. Maminskienė (2001) taip pat iškelia liaudies dainos privalumus, kuriuos labai pajvairina tinkamai parinktas judesys. Pvz. dainelė „Šaltyšius“, labai tinka pasiūbuoti dainuojant „vai dūda ir vėl dūda“. Atrodytų tai nieko ypatinga, o vaikus džiugina, padeda pajusti dainos ritmą ir nuotaiką, dainelė nušvyti įvairiomis spalvomis. Gerai išmokus dainelės žodžius ir melodiją vaikai geba kūrybiškai, laisvai pritaikyti judesį, kuris dainelę padaro daug patrauklesne ir įdomesne. Autorės nuomone, kartais dainelės tekstas padiktuoja judesius arba net inscenizavimo principus. Štai dainelė „Suktinėlis“ prašyte prašosi vaikų vaidybos. Todėl išmokę dainelę vaikai ją noriai inscenizuoja. Toks dainelės atlikimas teikia pasigėrėjimą ir padeda judesio pagalba originaliai išreikšti tekstą.

Muzikinis žaidimas plačiai taikomas, kaip estetinio ugdymo priemonė, nes vaikai aplinkinį pasaulį perteikia vaidmenimis, vaizdais. Didžiulę reikšmę jam turi vaizduotė. Daugumos žaidimų turinį sudaro žinomos dainos, šokiai, eilėraščiai. Jie leidžia ugdytojui stiprinti vaikų estetinius išgyvenimus, kūrybiškumą (Jadeško, 1980). K. Edenhammar (1997) nuomone, kūrybiškam žaidimui reikia įvairių skatinimo priemonių, pavyzdžiui muzikinio fono, kuris padėtų įsijausti į žaidimą, skatintų vaizduotę. Be to ir padėtų vaikams suprasti, kad žaisti yra smagu.

„Savarankiškai užsiiminėdamas muzikine veikla, vaikas žaidžia mėgstamus žaidimus, turi galimybę rinktis jį dominančioje muzikinėje srityje, pratinasi naudoti turimas muzikines žinias, įgyja muzikinių įgūdžių, ugdomi iniciatyvą, kūrybiškumą, artistiškumą, savarankiškumą, pasitikėjimą savo jėgomis“ (Česnulienė, 1993, p. 6).

Žaidžiant ne tik mokomasi kalbos, bet ir lavinama kūrybiška, laisvai reiškianti jausmus asmenybė. Kupini džiaugsmo, humoro lietuvių liaudies žaidimai išjudina net ir pačius nedrąsiausius vaikus. Tylūs vaikai žaidimo minutėmis neįsivaizduojamai pasikeičia – tiesiog krykštauja, o išmoktos dainelės veržte veržiasi iš jų. Žaidimai labai padeda ugdyti vaikų saviraišką, mąstymą. Jiems visada turėtų atsirasti vietos ikimokyklinuko gyvenime.

Apibendrinant muzikinio žaidimo panaudojimo galimybes ugdymo procese reiktų išskirti, kad muzikinis žaidimas:

- reguliuoja vaikų elgesį ir kryptingai nurodo veikimo būdą,
- skatina vaikus galvoti, pritaikyti turimas žinias, lavina dėmesį,
- ugdo vaikų protinius gabumus, padeda mokytis,
- atlieka praktinės veiklos – per užsiėmimus įgytų žinių panaudojimo funkciją,
- padeda ikimokyklinio amžiaus vaikams lengviau įsisavinti muzikos elementus,
- gimtosios kalbos, pasaulio pažinimo, istorijos, matematikos mokymą daro daug patrauklesniu ir paprastesniu,
- pasireiškia vaikų kūryba perteikiant veikėjų charakterius, jų išgyvenimus, vaikai kuria savo sampratą nuspalvintą siužetą,
- kurti bei kūrybiškai veikti skatina liaudies kūrybą, skaičiuotės, garsų pamėgdžiojimas,
- padeda originaliai vaikams save išreikšti judesiais, kuriuos padiktuoja dainelės tekstas,
- rateliai lydimi muzikos ir dainų pagyvina vaikų atliekamus judesius, skatina kūrybiškiau juos atlikti,

– žaidžiant vaikai ne tik mokosi kalbos, bet ir lavinama kūrybiška, laisvai reiškianti jausmus asmenybė.

Apibendrinant skyrių galima teigti, kad žaidimas – tai pagrindinė ikimokyklinio amžiaus vaikų veikla, lemianti vaiko socializaciją, fizinių bei psichinių procesų raidą. Vaikai žaidžia įvairius žaidimus, kurie suteikia daug teigiamų emocijų, galimybę pažinti save, lavinti gebėjimus. Žaidimai su muzika sėkmingai integruojami į visą ugdymo procesą sustiprina vaiko teigiamas emocijas, padeda įsisavinti tautos etninę kultūrą, tradicijas, lavina muzikinius gebėjimus, padeda pažinti muzikos garsų pasaulį.

3. PEDAGOGŲ IR IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS TĖVŲ POŽIŪRIO Į MUZIKINIŲ ŽAIDIMŲ PANAUDOJIMO UGDYMO PROCESĘ GALIMYBES TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimui atlikti buvo taikyta anketinė apklausa, kurios pagrindinis tikslas – išsiaiškinti, ar muzikiniai žaidimai turi įtakos ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. Nustatyti pedagogų ir ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų požiūrį į muzikinių žaidimų panaudojimo efektyvumą ugdymo procese. Buvo sudarytos dvi anketos: pedagogams ir ikimokyklinio amžiaus (nuo 3 iki 6 metų) vaikų tėvams. Tiriamieji buvo pasirinkti atsitiktine tvarka. Anketinėje apklausoje dalyvavo 25 Raseinių lopšelio-darželio „Liepaitė“ pedagogai ir 30 vaikų tėvų. Anketiniai duomenys buvo renkami 2012 m. balandžio mėnesį. Respondentai buvo informuoti, kad anketos yra anoniminės ir jų duomenys bus panaudoti tik rašant mokslinį darbą.

Tyrimo instrumentas – autorės sudaryti 2 klausimynai, kuriuos sudaro: klausimynas pedagogams (10 klausimų) ir klausimynas ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvams (9 klausimai). Anketa pedagogams (žiūrėti priedas Nr.1) sudaro 10 uždaro tipo klausimų. Pedagogų anketa buvo sudaryta iš trijų klausimų blokų. Atsakydami į pirmojo bloko klausimus, respondentai pateikė duomenis apie save. Antrajame anketinės apklausos bloke pateikti 4 diagnostiniai klausimai (2–5), kuriais buvo siekta išsiaiškinti pedagogų požiūrį į muzikinį ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje. Trečioji pedagogų anketos grupė klausimų sudaryta iš 5 klausimų (6–10), kuriais siekiama nustatyti pedagogų nuomonę apie muzikinių žaidimų panaudojimo galimybes vaikų ugdymo procese.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvams buvo pateikta anketa (žiūrėti priedas Nr. 2), kurią sudaro 9 uždaro tipo klausimai. Anketa susidėjo iš trijų grupių klausimų. Atsakydami į pirmojo bloko klausimus, tėvai pateikė duomenis apie save. Antrąją grupę klausimų (2–6) buvo siekta atskleisti tėvų požiūrį į muzikinį ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje, šeimoje, apie vaikų muzikinius gabumus. Trečiojo bloko klausimais (7–9), norėta sužinoti tėvų nuomonę į muzikinių žaidimų panaudojimo efektyvumą ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese.

3.2. Pedagogų anketinės apklausos rezultatai

Anketinėje apklausoje dalyvavo 25 lopšelio-darželio „Liepaitė“ pedagogės – moterys (100%). Pirmajame apklausos bloke respondentai pateikė duomenis apie save.

Norėjome išsiaiškinti kokio amžiaus pedagogai dalyvauja mūsų apklausoje. Kadangi respondentų amžius svyravo nuo 21 iki 60 metų, todėl anketinės apklausos dalyvių amžius buvo suskirstytas į penkias grupes. Didžiausią pedagogų skaičių (44%) sudarė nuo 41 iki 50 metų pedagogai. 51–60 metų amžiaus grupėje buvo tik 2 pedagogai (žiūrėti 1 lentelėje).

1 lentelė

Respondentų amžius (N=25)

Amžius				
Iki 23 metų	24-30 metų	31-40 metų	41-50 metų	51-60 metų
1 (4%)	4 (16%)	7 (28%)	11 (44%)	2 (8%)

Taip pat respondentų buvo klausta, kokį išsilavinimą jie yra įgiję. Apibendrinus anketos rezultatus nustatyta, kad tarp tyrime dalyvavusių pedagogų, daugiausiai buvo turinčių aukštąjį muzikinį išsilavinimą (40% aukštąjį universitetinį, 28% aukštąjį neuniversitetinį). Tik viena darbuotoja turėjo vidurinį išsilavinimą, o 16% aukštesnįjį (žiūrėti 2 lentelėje).

2 lentelė

Respondentų išsilavinimas (N=25)

Vidurinis	Aukštesnysis	Aukštasis Universt.	Aukštasis Neuniverst.
1 (4%)	7 (28%)	10 (40%)	7 (28%)

Kad susidaryti pilną vaizdą apie mūsų respondentus, norėjome sužinoti kiek metų jie dirba pedagoginį darbą ir kokią pedagoginę kvalifikaciją jie yra įgiję. Buvo pastebėta, jog didžioji dalis pedagogų turi 21–30 metų stažą, tai sudaro 60% visų apklausoje dalyvavusių pedagogų. Tik vienas pedagogas (4%) nurodė turintis iki 5 metų stažą (žiūrėti 3 lentelėje).

Pedagoginė kvalifikacija pasiskirstė taip: auklėtojai – 2 (8%), vyr. auklėtojai – 20 (8%), vyr. auklėtojai metodininkai – 2 (8%) ir viena auklėtojos padėjėja.

3 lentelė

Pedagogų darbo stažas (N=25)

Iki 5 metų	6-10 metų	21-30 metų	31 ir daugiau metų
------------	-----------	------------	--------------------

1 (4%)	4 (16%)	15 (60%)	5 (20%)
--------	---------	----------	---------

Apibendrinant demografinius duomenis galima teigti, kad didesnė dalis tyrime dalyvavusių pedagogų amžius buvo nuo 31 iki 50 metų, tai yra pats darbingiausias amžiaus tarpsnis. Daugelis jų buvo įgijusios aukštąjį išsilavinimą, turinčios nemažą (21-30) metų stažą. Logiška, kad daugelis jų buvo įgijusios vyresniosios auklėtojos kvalifikaciją.

Antrojo anketinės apklausos bloko klausimais, buvo siekta išsiaiškinti pedagogų požiūrį į muzikinį ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje. Šio bloko pirmuoju klausimu buvo įdomu išsiaiškinti, koks pedagogų nuomone vaikų amžiaus tarpsnis yra palankiausias muzikiniam ugdymui. Buvo išskirti keturi amžiaus tarpsniai. 60% pedagogų pažymėjo, kad palankiausias amžius muzikiniam ugdymui yra ikimokyklinis, kad pradžios mokykla pažymėjo 20% pedagogų, kad lygiaverčiai visais amžiaus tarpsniais taip pat 20% pedagogų. Kad palankiausias amžiaus tarpsnis muzikiniam ugdymui nepažymėjo nei vienas pedagogas.

4 lentelė

Pedagogų nuomonė apie palankiausią amžių vaikų muzikiniam ugdymui (N=25)

Ikimokyklinis	Pradžios mokykla	Paau-glystė	Lygiaverčiai visais amžiaus tarpsniais
15 (60%)	5 (20%)	0(0%)	5 (20%)

Sprendžiant iš pedagogų atsakymų, galima daryti prielaidą, kad ikimokyklinis amžius yra palankiausias muzikiniam ugdymui. Nes ikimokyklinis amžius yra palankiausias vaiko klausos, dainavimo, kalbos, pasaulio pažinimo ugdymui. Ikimokyklinis amžius teikia vaikui laisvės spontaniškai veikti. Šis amžius sudaro galimybes plėtoti muzikinį ugdymą.

Kitu klausimu pedagogų buvo pasiteirauta, kokia muzikinio ugdymo forma ikimokyklinėje įstaigoje yra svarbiausia. Didesnė dalis pedagogų (44%) mano, kad ikimokyklinėje įstaigoje, svarbiausia muzikinė ugdymo forma yra dainavimas. Kad svarbiausią vietą muzikiniame ugdyme užima muzikiniai didaktiniai žaidimai, mano 40% pedagogų. Apie muzikos rašto pradmenų mokymo ir ritmikos ugdymo svarbą nepasisakė nei vienas pedagogas. Muzikos klausymo svarbą akcentavo 12% pedagogų, grojimą – 4% pedagogų (žiūrėti 5 lentelėje).

**Pedagogų nuomonė apie dažniausiai naudojamas muzikinio ugdymo formas
ikimokyklinėje įstaigoje (N=25)**

Dainavimas	Muzikos klausymasis	Grojimas	Muzikos rašto pradmenų mokymas	Ritmikos ugdymas	Muzikiniai žaidimai
11 (44%)	3 (12%)	1 (4%)	0 (0%)	0 (0%)	10 (40%)

Išanalizavus gautus duomenis, matome, kad dažniausiai naudojama muzikinio ugdymo forma yra dainavimas. Džiugu pastebėti, kad muzikiniai didaktiniai žaidimai muzikinio ugdymo procese užima antrąją vietą pagal svarbą. Reikia pastebėti, kad muzikiniai didaktiniai žaidimai – tokia muzikinės veiklos forma, kurią sudaro esminiai muzikos elementai: dainavimas, ritmavimas, muzikos klausymas (Wylie, 2007). Visiškai suprantamas pedagogų požiūris į tai, kad muzikos raštas neturėtų būti dažniausiai naudojama muzikinio ugdymo forma ikimokykliniame amžiuje, tačiau negalėtume sutikti su mokytojų pozicija, kad ritmikos ugdymas nėra viena iš svarbiausių muzikinio ugdymo formų. Juk pagal mokslininkus (E. Balčytį ir kt.), pirmiausiai reikia suformuoti muzikinio garso aukštumo ir ilgumo vaizdinius, o tik po to mokytis muzikos rašto.

Norit išsiaiškinti pedagogų požiūrį į muzikinio ugdymo naudą, buvo sudaryta teiginių lentelė. Kaip matyti lentelėje (žiūrėti 6 lentelę), pedagogų požiūris į muzikinį ugdymą teigiamas. Net 100% pedagogų mano, kad muzikinis ugdymas supažindina vaiką su platesniu estetinio grožio pasauliu, 96% teigia, kad pagerina kalbos įgūdžių lavinimą, 80% pedagogų mano, kad teigiamai veikia vaikų emocinį suvokimą. Deja, bet maža dalis pedagogų (44%) mano, kad muzikinis ugdymas sustiprina motorinį, skatina vaiko protinį vystymąsi. Z. Rinkevičius (1998) teigia, kad muzikinis ugdymas labai glaudžiai susijęs su motorikos sfera ir vaiko protiniu vystymusi.

6 lentelė

Pedagogų požiūris į muzikinį ugdymą (N=25)

Muzikinis ugdymas:	TAIP	NE	NEŽINAU
Padedą bendrauti su vaiku	16 (64%)	4 (16%)	5 (20%)
Skatina vaiko protinį vystymąsi	13 (52%)	2 (8%)	10 (40%)
Teigiamai veikia vaikų emocinį suvokimą, nuostatas	20 (80%)	1 (4%)	4 (16%)
Sumažina vaiko emocinį stresą	23 (92%)	1 (4%)	1 (4%)
Sustiprina jo motorinį vystymąsi	11 (44%)	3 (12%)	11 (44%)
Pagerina vaiko kalbos įgūdžius	24 (96%)	0	1 (4%)

Supažindina su platesniu estetinio grožio pasauliu	25 (100%)	0	0
Padidina vaiko socialinius gebėjimus	19 (76%)	4 (16%)	2 (8%)

Galima teigti, kad daugelis pedagogų supranta, jog muzikinis ugdymas yra labai svarbus visapusiškame ugdymo procese. Nebūtų nieko keisto, jei visi (100%) pedagogų, būtų teigiamai įvertinę visus teiginius, nes muzikinis ugdymas yra naudingas visapusiškai vaiko raidai.

Norėdami sužinoti, kokiems muzikinio ugdymo proceso elementams pedagogai skiria daugiausiai dėmesio, pateikėme teiginius, kuriuos paprašėme įvertinti nuo mažiausiai svarbaus iki svarbiausio (svarbiausias 1). 60% pedagogų mano, kad muzikinio ugdymo procese svarbiausia vaikų koncertinė veikla, antąją vietą – ugdymo programos įgyvendinimą – pažymėjo 24% procentai pedagogų. 12% pedagogų trečiąją vietą pagal svarbumą skyrė vaikui (žiūrėti 7 lentelę).

7 lentelė

Elementai, kuriems pedagogai skiria daugiausia dėmesio (N=25)

	1	2	3	4	5	6
Muzikinio ugdymo procese svarbiausia:						
Vaikas			3(12%)			
Ugdymo programos įgyvendinimas		6(24%)				
Vaikų koncertinė veikla	15(60%)					
Muzikos klausymasis					0	
Dainavimo įgūdžių tobulinimas				1(4%)		
Ritmo lavinimas						0

Apžvelgus pedagogų vertinimus matyti, kad didžiajai daliai pedagogų svarbiausia yra vaikų koncertinė veikla. Taip yra todėl, kad didžiąją muzikinio ugdymo laiko dalį atima vaikų ruošimas koncertams, šventėms. Nenuostabu, kad pedagogai norėdami afišuoti ir parodyti savo darbą vaikų tėvams, vadovybei, šiek tiek apleidžia vaiko interesus ir didesnę svarbą skiria koncertinei veiklai bei programos įgyvendinimui.

Pedagogai taipogi buvo paprašyti išskirti, kas svarbiausia renkantis muzikinę programą. Buvo sudaryta teiginių lentelė ir pedagogams užduotas klausimas „Kas svarbiausia

renkantis muzikinę programą?“ Didžioji dalis pedagogų (40%) pažymėjo kad jiems svarbiausia vaikų amžius, toliau pagal svarbumą sekė vaikų asmeninės savybės (24%) ir vaikų gebėjimai (24%), paskutinėje vietoje atsidūrė programos reikalavimai (20%). Logiška, kad didžioji dalis pedagogų pažymėjo, jog renkantis muzikinę programą pirmiausiai atsižvelgia į vaikų amžių. Nes kiekvienas amžiaus tarpsnis turi savo specifiką (diapazono platumą, kūrinėlių teksto ir melodijos sudėtingumą).

Buvo įdomu sužinoti pedagogų nuomonę apie tai, kokie žaidimai labiausiai tinka ikimokyklinio amžiaus vaikų visapusiškam ugdymui. Kaip tinkamiausius vaikų ugdymui pedagogai nurodė didaktinius (28%) ir muzikinius (28%) žaidimus. Kaip mažiausiai tinkančius – pažymėjo vaidmeninius (8%) ir statybinius (12%) žaidimus. Judriuosius žaidimus pažymėjo 24% pedagogų (žiūrėti 8 lentelę).

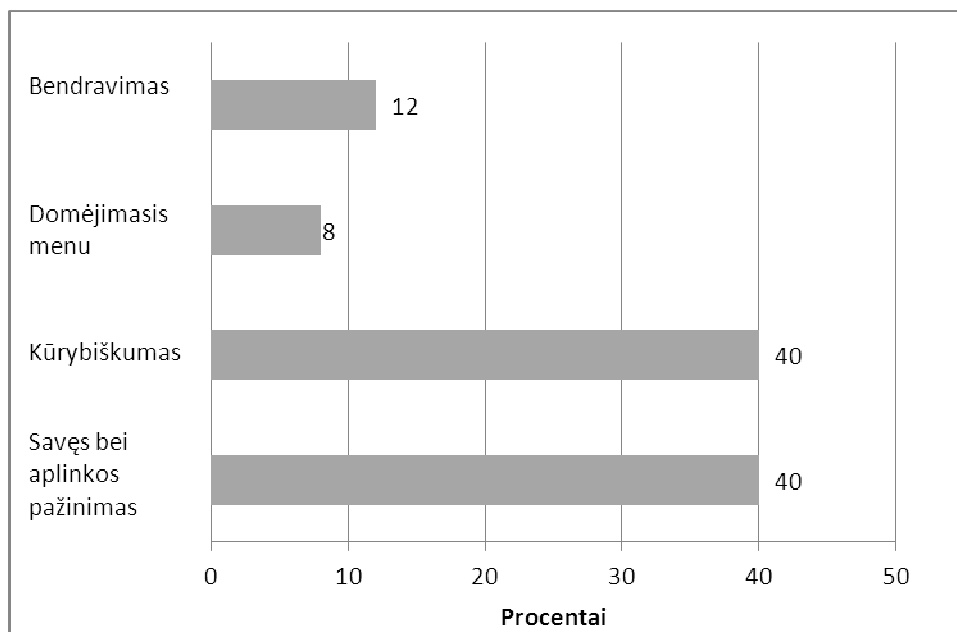
8 lentelė

Pedagogų požiūris į tai, kokie žaidimai labiausiai tinka vaikų ugdymui (N=25):

Vaidmeniniai	Statybiniai	Didaktiniai	Judrieji	Muzikiniai
2 (8%)	3 (12%)	7 (28%)	6 (24%)	7 (28%)

N. Grinevičienės (2002) ir apklaustų pedagogų nuomonė sutampa, ir muzikinius, ir didaktinius žaidimus jie išskiria kaip labiausiai tinkančius vaikų ugdymui. Tokie žaidimai, autorės nuomone, suteikia vaikams žinių, lavina protinius gebėjimus. Didaktiniai žaidimai, kaip ugdymo metodas, labiausiai atitinka ikimokyklinio amžiaus vaikų jėgas ir galimybes.

Sudarant anketos klausimus, norėta sužinoti, ką galvoja pedagogai apie gabumų ugdymo galimybes ugdant ikimokyklinukus. Todėl pedagogų buvo pasiteirauta, kokie, jų nuomone, gebėjimai ugdomi muzikinių žaidimų metu. 40% pedagogų kaip labiausiai ugdomus gebėjimus įvardina kūrybiškumą ir savęs, bei aplinkos pažinimą. Mažesnę dalis pedagogų (12%) – bendravimo gebėjimų ugdymą, o mažiausia dalis (8%) pedagogų įvardina domėjimąsi menu (žiūrėti 3 pav.).

3 pav. Pedagogų nuomonė apie muzikinių žaidimų metu ugdomus gebėjimus (N=25)

Iš apklausos rezultatų matyti, kad muzikiniai žaidimai, pedagogų nuomone, savo veikla ir galimybėmis labiausiai tinka vaiko savęs, bei aplinkos pažinimo ir kūrybiškumo ugdymui. Vaikai žaidžia įvairius žaidimus, kurie suteikia daug teigiamų emocijų, galimybių pažinti save bei aplinką. Žaidžiant lavinama kūrybiška, laisvai reiškianti savo jausmus asmenybė.

Apklausiant pedagogus siekėme išsiaiškinti, ar muzikiniai žaidimai turi įtakos vaikų ugdymo procesui. Didžioji dalis pedagogų (84%) mano, kad muzikiniai žaidimai vaiko ugdymo procese, gimtosios kalbos, pasaulio pažinimo, istorijos, matematikos mokymą daro daug paprastesniu, patrauklesniu. 80% pedagogų teigia, kad muzikiniai žaidimai skatina vaikus galvoti, pritaikyti jau turimas žinias, lavina dėmesį. Nemaža dalis pedagogų (76%) mano, kad muzikiniai žaidimai padeda ikimokyklinio amžiaus vaikams lengviau įsisavinti muzikos elementus (žiūrėti 9 lentelę).

9 lentelė

Pedagogų požiūris į muzikinius žaidimus vaikų ugdymo procese (N=25).

Muzikiniai žaidimai vaikų ugdymo procese	TAIP	NE	NEŽINAU
Reguliuoja vaikų elgesį, kryptingai nurodo veikimo būdą	11 (44%)	5 (20%)	9 (36%)
Skatina vaikus galvoti, pritaikyti turimas žinias, lavina dėmesį	20 (80%)	1 (4%)	4 (16%)
Ugdo vaikų protinius gabumus	13 (52%)	7 (28%)	5 (20%)
Atlieka praktinės veiklos – per užsiėmimus įgytų žinių – panaudojimo funkciją	15 (60%)	6 (24%)	4 (16%)

Padedą ikimokyklinio amžiaus vaikams lengviau įsisavinti muzikos elementus	19 (76%)	2 (8%)	4 (16%)
Gimtosios kalbos, pasaulio pažinimo, istorijos, matematikos mokymą daro daug patrauklesniu ir paprastesniu	21 (84%)	0	4 (16%)
Padedą teorinius pagrindus kūrybiškumui reikštis	18 (72%)	1 (4%)	6 (24%)

Apžvelgus gautų duomenų rezultatus, aiškiai matosi, kad muzikiniai žaidimai supaprastina vaikų gimtosios kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo, istorijos mokymą, skatina vaikus galvoti, pritaikyti turimas žinias, sudaro puikias sąlygas muzikos elementams įsiminti.

Toliau pateikdami klausimus, mes norėjome sužinoti, kaip dažnai pedagogai su vaikais žaidžia muzikinius žaidimus. 10 (40%) pedagogų atsakė, kad muzikinius žaidimus žaidžia tik kartą per mėnesį, 7 (28%) pedagogai žaidžia kas antrą dieną, 5 (20%) kiekvieną dieną, o 2 (8%) su vaikais muzikinių žaidimų pedagogai nežaidžia niekada.

Teisinga būtų teigti, kad pedagogai retokai su vaikais žaidžia muzikinius žaidimus, kurie yra svarbūs visapusiškam ikimokyklinio amžiaus vaikui. Tikriausiai taip yra dėl laiko stokos, kuri atima pasiruošimas koncertams, vakaronėms, bei programos reikalavimams vykdyti.

Pateikdami kitą klausimą, domėjomės, ar pedagogai yra linkę muzikinius žaidimus integruoti į ugdymo procesą. Didžioji dalis pedagogų (68%) muzikinius žaidimus integruoja į dainelės, ritmo mokymą, 64% į šokio mokymą. Deja 60% pedagogų tik kartais integruoja muzikinius žaidimus į kalbos mokymą. Gaila, bet 40% pedagogų visiškai neintegruoja muzikinių žaidimų į muzikos klausymą (žiūrėti 10 lentelė).

10 lentelė

Pedagogų požiūris į muzikinių žaidimų integravimą ugdymo procese (N=25)

Muzikinius žaidimus integruojate į:	TAIP	NE	KARTAI S
Kalbos mokymą	6(24%)	4(16%)	15(60%)
Pasaulio pažinimo mokymą	8(32%)	5(20%)	12(48%)
Šokio mokymą	16(64%)	2(8%)	7(28%)
Matematikos mokymą	9(36%)	5(20%)	11(44%)
Dainelės mokymą	17(68%)	3(12%)	5(20%)
Ritmo mokymą	17(68%)	3(12%)	5(12%)
Muzikos klausymą	5(20%)	10(40%)	10(40%)

Remiantis gautais tyrimo duomenimis, galima būtų pastebėti, jog pedagogų požiūris tik patvirtina A. Katinienės (2001) nuomonę, jog muzikinius žaidimus reikia integruoti į bendrą ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procesą. Muzikiniai žaidimai sėkmingai integruojami į visą ugdymo procesą sustiprina vaiko teigiamas emocijas, padeda įsisavinti tautinę kultūrą, tradicijas, padeda pažinti muzikos garsų pasaulį.

3.2.2. Tėvų anketinės apklausos rezultatai

Pirmąją anketinės apklausos klausimų grupę buvo siekta surinkti respondentų demografinius duomenis.

Pagal apklausos rezultatus, tyrime daugiausia dalyvavo moterys - vaikų mamos (67 %). Vyrai - vaikų tėčiai sudarė tik (33 %). visų respondentų. Todėl galima daryti prielaidą, kad vaikų ugdymu labiau domisi mamos nei tėčiai.

Norėjome išsiaiškinti kokio amžiaus vaikų tėvai dalyvavo apklausoje. Respondentų amžius svyravo nuo 21 iki 60 metų, todėl anketinės apklausos dalyvių amžius buvo suskirstytas į penkias grupes. Vaikų tėvų amžius: 1) iki 23 metų (16%), 2) 24–30 metų (44%), 3) 31–40 metų (37%), 4) 41–50 metų (3%), 5) 51–60 ir daugiau metų (0%) (žiūrėti 11 lentelę).

11 lentelė

Respondentų amžius (N=30)

Amžius				
Iki 23 metų	24-30 metų	31-40 metų	41-50 metų	51-60 ir daugiau
5 (16%)	13 (44%)	11 (37%)	1 (3%)	0 (0%)

Kad susidaryti nuomonę apie respondentus, norėjome sužinoti, kokią išsilavinimą jie yra įgiję. Didesnė dalis respondentų (47%) buvo įgiję aukštesnįjį išsilavinimą, 33% – vidurinįjį išsilavinimą, aukštąjį universitetinį išsilavinimą turėjo 7% respondentų, aukštąjį neuniversitetinį – 13% respondentų (žiūrėti 12 lentelę).

Respondentų išsilavinimas (N=30)

Vidurinis	Aukštesnysis	Aukštasis Universt.	Aukštasis Neuniver.
10 (33%)	14 (47%)	2 (7%)	4 (13%)

Antrajame anketinės apklausos bloke esančiais klausimais, siekėme atskleisti tėvų požiūrį į muzikinį ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje, šeimoje, apie vaikų muzikinius gabumus. Tėvai buvo paklausti, koks jų manymu amžius yra palankiausias vaikų muzikiniam ugdymui. Iš gautų atsakymų matome, jog didesnė dalis tėvų mano, kad svarbiausias laikas vaiko muzikiniam ugdymui yra ikimokyklinis amžius (64%). Kad svarbiausias laikotarpis yra pradžios mokykla ir paauglystė mano tik 3% tėvų, jog lygiaverčiai visais amžiaus tarpsniais – 30% tėvų (žiūrėti 13 lentelę).

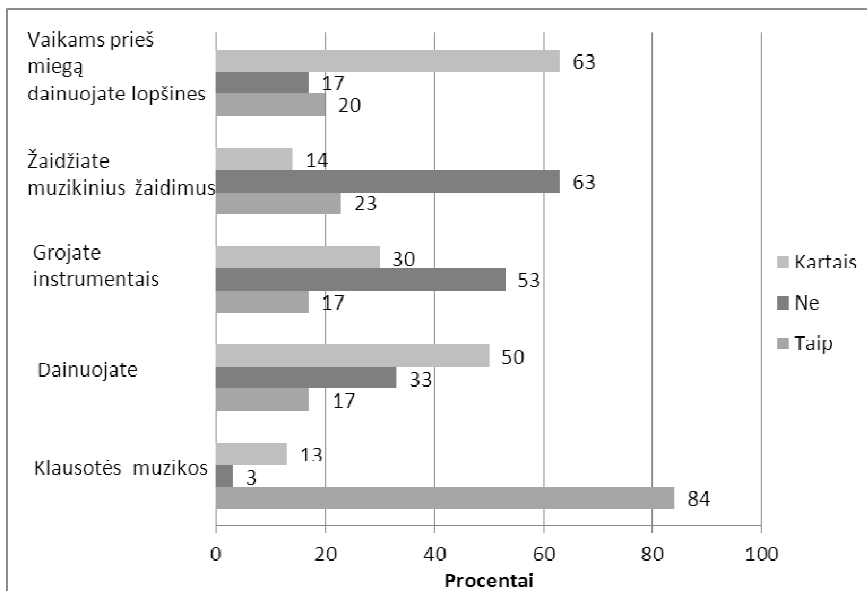
13 lentelė

Respondentų nuomonė apie palankiausią amžių vaikų muzikiniam ugdymui

Ikimokyklinis	Pradžios mokykla	Paauglystė	Lygiaverčiai visais amžiaus tarpsniais
19 (64%)	1 (3%)	1(3%)	9 (30%)

Iš gautų atsakymų, galima daryti išvadą, jog tėvų, kaip ir pedagogų požiūriu, ikimokyklinis amžius yra pats svarbiausias muzikiniam ugdymui. Nes patirtis įgyta muzikuojant, padeda vaikams ugdytis visose raidos srityse: socialinėje, fizinėje, pažinimo, kalbos. Ikimokyklinis muzikinis ugdymas padeda pamatus tolimesniam mokymuisi mokykloje.

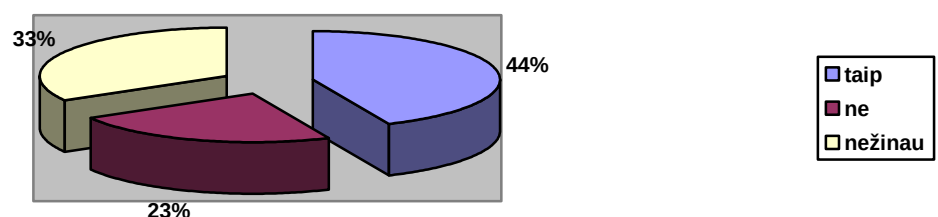
Labai svarbu buvo ištirti tėvų požiūrį į muzikavimą šeimoje. Tyrimo rezultatai parodė, jog visgi namuose yra labai mažai dainuojama (17%), grojama (17%). Muzikinius žaidimus žaidžia 23% respondentų. Daugiausia (84%) respondentų pažymėjo, kad šeimoje klausosi muzikos (žiūrėti 4 pav.).

4 pav. Tėvų nuomonė apie muzikavimą šeimoje (N=30)

Buvo pastebėta, kad šeimose muzika nėra paskutinėje vietoje. Gaila, kad nemaža dalis tėvų, retai prieš miegą dainuoja vaikams lopšines. Dainų dainavimas ir muzikinių žaidimų žaidimas, taip pat retai praktikuojami šeimose. Todėl vis dažniau į darželius ateina vaikų netaisyklingai dainuojančių (Velička, 2003–2004).

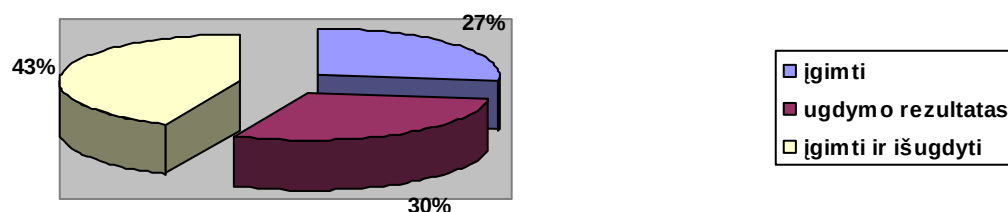
Pateikdami kitą klausimą domėjomės tėvų, ar jų vaikas turi muzikinių gabumų. Didžioji dalis tėvų 13 (44%) atsakė teigiamai. 7 (23%) tėvų atsakė kad jų vaikas neturi muzikinių gabumų, o 10 (33%) tėvų į šį klausimą atsakymo nežinojo (žiūrėti 5 pav.).

5 pav. Tėvų nuomonė apie vaikų muzikinius gabumus. (N=30)

Iš apklausos duomenų matyti, kad didesnė dalis tėvų mano, kad jų vaikas turi muzikinių gabumų. Įdomu tai, kad kita tėvų dalis, galbūt dėl išsilavinimo stokos ar informacijos trūkumo, nesugeba nustatyti savo vaiko muzikinių gabumų.

Todėl sekančiu klausimu tėvai buvo paklausti „Kas jų nuomone yra muzikiniai gabumai?“. 8 (27%) tėvų paminėjo, kad muzikiniai gabumai yra įgimti, 9 (30%) tėvų teigė, jog tai ugdymo rezultatas, 13 (43%) tėvų muzikinius gebėjimus apibūdino kaip įgimtus ir išugdytus (žiūrėti 6 pav.)

6 pav. Tėvų nuomonė apie vaikų muzikinius gabumus (N=30)

Apibendrinant gautų rezultatų duomenis, galima būtų teigti, kad šeima yra pirminė ir lemianti asmenybės ugdymą institucija, visa tai lemia ir vaiko muzikinį ugdymą. Iš šeimos vaikas paveldi muzikinių gabumų užuomazgas (Katinienė, 1998). Darželis atlieka muzikinių gabumų reprodukovimo funkciją. Todėl, galima teigti, kad muzikiniai gabumai yra lygiaverčiai įgimti ir išugdyti.

Norėdami sužinoti tėvų požiūrį į muzikinį ugdymą, tėvams sudarėme teiginių lentelę. Į teiginį, kad muzikinis ugdymas sumažina vaiko emocinį stresą ir padeda reikštis emocijoms, teigiamai atsakė 67% tėvų. 50% tėvų teigiamai įvertino, kad muzikinis ugdymas padeda lengviau vaikams bendrauti tarpusavyje, netgi 64% tėvų teigė kad muzikinis ugdymas padeda lavinti vaizduotę. 54% tėvų nuomone – muzikinis ugdymas padeda suprasti kito žmogaus jausmus (žiūrėti 14 lentelę)

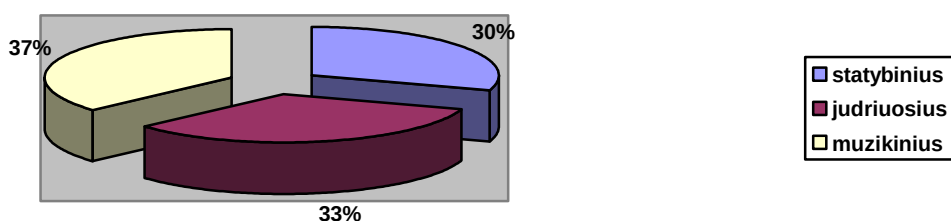
14 lentelė

Tėvų požiūris į muzikinį ugdymą (N=30)

Muzikinis ugdymas padeda vaikui:	TAIP	NE	NEŽINAU
Lavinti vaizduotę	19 (64%)	1 (3%)	10 (33%)
Lengviau bendrauti tarpusavyje	15 (50%)	2 (7%)	13 (43%)
Lengviau susikaupti	5 (17%)	10 (33%)	15 (50%)
Išmokti užjausti kitą	11 (37%)	9 (30%)	10 (33%)
Suprasti kito žmogaus jausmus	16 (54%)	4 (13%)	10 (33%)
Reikšti emocijas ir jas vardinti	20 (67%)	3 (10%)	7 (23%)

Iš gautų teiginių skaičiaus, galima teigti, jog tėvams svarbiausios yra vaikų emocijos, vaizduotė. Tikriausiai taip yra dėl to, kad laisvai reikšdamas savo emocijas, vaikas sugeba atsipalaiduoti, atsiskleisti, o tai turi įtakos sėkmingam muzikinio ugdymo procesui.

Trečiojo anketinės apklausos bloko klausimais siekėme sužinoti tėvų nuomonę apie muzikinių žaidimų panaudojimo efektyvumą ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese. Tėvams buvo pateiktos žaidimų rūšys ir užduotas klausimas „Kokius žaidimus jų nuomone darželyje vaikai žaidžia dažniausiai?“. Įdomu tai, kad tėvai beveik lygiomis dalimis suskirstė: daugiausiai tėvų 37% pažymėjo muzikinius žaidimus, 33% tėvų – judriuosius, 30% tėvų – statybinius žaidimus (žiūrėti 5 pav.).

5 pav. Tėvų nuomonė apie dažniausiai žaidžiamus žaidimus (N=30)

Iš apklausos rezultatų matyti, kad tėvai mano, jog vienodai svarbios visos trys žaidimų rūšys. Ir iš tiesų jos visos yra labai svarbios. Tačiau muzikiniai žaidimai, pasak A. Katinienės (1998) yra esminė ugdymo priemonė ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio ugdymo procese.

Siekiant sužinoti ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų požiūrį į muzikinių žaidimų naudą ugdymo procese, buvo sudaryta teiginių lentelė. Didžioji dalis tėvų (73%) pažymėjo, kad muzikinis žaidimas labiausiai padeda mokyti vaikus šokti, 70% tėvų pažymėjo, kad naudingiausias – dainelės mokymui, 67% pažymėjo, kad naudingi mokantis ritmo ir ugdant kūrybiškumą. Mažiausia dalis tėvų, tik (7%), teigė, kad muzikiniai žaidimai skatina domėjimąsi menu (žiūrėti 15 lentelę).

Tėvų požiūris apie muzikinių žaidimų naudą vaiko ugdymo procese (N=30):

	TAIP	NE	NEŽINAU
Mokytis kalbos	10 (34%)	4 (13%)	16 (53%)
Mokytis pasaulio pažinimo	9 (30%)	5 (17%)	16 (53%)
Mokytis šokti	22 (73%)	3 (10%)	5 (17%)
Mokytis matematikos	10 (33%)	5 (17%)	15 (50%)
Mokytis dainelės	21 (70%)	3 (10%)	6 (20%)
Mokytis ritmo	20 (66%)	2 (7%)	8 (27%)
Pažinti save, bei aplinką	10 (34%)	4 (13%)	16 (53%)
Ugdyti kūrybiškumą	20 (67%)	3 (10%)	7 (23%)
Skatinti domėjimąsi menu	2 (7%)	5 (17%)	23 (76%)
Bendrauti su bendraamžiais ir ugdytiniais	15 (50%)	4 (13%)	11 (37%)

Didesnė dalis tėvelių nurodė tai, kad muzikinis žaidimas padeda mokytis šokti, dainuoti, lavina ritmo pojūtį, ugdo kūrybiškumą. Deja, tik maža dalis tėvų mano, kad muzikiniai žaidimai padeda mokytis kalbos, pasaulio pažinimo, matematikos. Žodžių „žaidimas“ ir „muzika“ reikšmę sudaro tokie muzikos elementai kaip garsas ir judėjimas. Tai nėra tik tam tikrų veiksmų mokymas, tai labiau teigiamų emocijų lavinimas. Vaikas laisvai reiškiantis savo emocijas, daug lengviau gebės įsisavinti muzikos elementus, mokytis gimtosios kalbos, matematikos, pasaulio bei aplinkos pažinimo.

Išanalizavus ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų atsakymus į klausimą „Ar Jus tenkina muzikinio ugdymo procesas?“, didžioji dalis (83%) tėvų atsakė teigiamai. Labai mažą dalį tėvų (7%) muzikinio ugdymo procesas darželyje netenkina. 10% vaikų tėvų norėtų, kad ikimokyklinės įstaigos muzikos pedagogai stipriau ruošų vaikus konkursams, koncertams.

Tyrimo rezultatai tik patvirtina pedagogų požiūrį į tai, kad muzikinio ugdymo procese svarbiausia yra koncertinė veikla, tai ir atspindi tėvų atsakymų rezultatuose.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad tyrimo duomenų analizė atskleidė pedagogų ir ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų požiūrį į muzikinio žaidimo panaudojimo galimybes vaikų ugdymo procese. Akivaizdu, kad pagrindinė ir mėgstamiausia ikimokyklinio amžiaus vaikų veikla – žaidimas. Be abejo, žaidimas yra viena mėgstamiausių vaikų saviraiškos formų. Tai savita veiklos forma, atspindinti pasaulį, suaugusiųjų darbą, visuomeninius santykius.

Susumavus visų respondentų (pedagogų ir tėvų) atsakymus, galima būtų teigti, kad muzikinio ugdymo procesas turėtų prasidėti jau ikimokykliniame amžiuje. Muzikinis ugdymas

teigiamai veikia vaikų emocijas, kurios labiausiai atsiskleidžia pagrindinėje vaikų veikloje – žaidime. Respondentai lygiaverčiai įvertino visas žaidimų rūšis, todėl galima sakyti, kad pedagogų ir tėvų požiūriu, muzikiniai žaidimai, turi tiesioginės, teigiamos įtakos vaikų visapusiškam ugdimui/si. Pedagogai muzikinį žaidimą įvertino kaip efektyvią priemonę mokant vaikus gimtosios kalbos, pasaulio pažinimo, matematikos, istorijos, muzikos elementų, ugdamą kūrybiškumą. Deja tėvai, galbūt dėl informacijos stokos ar kitų priežasčių, muzikinį žaidimą įvertino tik kaip šokio, dainavimo, ritmo pojūčio, kūrybiškumo ugdymo priemonę.

Išvados:

1. Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje yra neformalus ugdymas. Šiandienis ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikams iki 6 metų lopšeliuose, darželiuose ir kitose mokyklose. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad ikimokyklinis ugdymas labai reikšmingas visapusiškam vaiko asmenybės ugdymui.

2. Darželyje – mažos saviraiškos galimybės, nes vaikai dažniausiai muzikuoja drauge ir yra prarandama individualios saviraiškos galimybė, tačiau čia lavinamas kiekvienas. Šeimoje – sudaromos puikios galimybės individualiai muzikiniai vaiko saviraiškai, tačiau čia iškyla kita problema – muzikos kūrinių pasirinkimas ir pritaikymas individualioms vaiko galimybėms.

3. Ikimokyklinis amžius – žaidimų metas, kuomet vaikas žaisdamas susipažįsta su aplinkiniu pasauliu, gamta. Šiame amžiuje muzikos ir judesio derinimas tiesiog būtinas. Esminė ikimokyklinukų ugdymo priemonė yra muzikiniai žaidimai. Dainuodami, žaisdami muzikinius žaidimus vaikai turtina savo kūrybinį bagažą, lengviau mokosi kalbos, matematikos, savęs, bei pasaulio pažinimo, muzikos elementus įsisavina žymiai paprasčiau.

4. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, jog tėvų ir pedagogų nuomone, palankiausias vaikų muzikiniam ugdymui, yra ikimokyklinis amžius. Tėvų ir pedagogų požiūriu, muzikinis ugdymas teigiamai veikia vaikų emocijas, kurios labiausiai atsiskleidžia pagrindinėje vaikų veikloje – žaidime. Pedagogų požiūriu, muzikiniai žaidimai ugdymo procese, gimtosios kalbos, pasaulio pažinimo, istorijos, matematikos mokymą daro daug patrauklesniu, padeda lengviau įsisavinti muzikos elementus ir yra efektyvi priemonė, padedanti visapusiškam ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui.

5. Tyrimo pradžioje buvo iškelta hipotetinė prielaida, jog tikėtina, kad muzikiniai žaidimai gali įtakoti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą. Atlikus tyrimą, galima teigti, kad hipotetinė prielaida pasitvirtino iš dalies. Pedagogai nurodė, jog muzikiniai žaidimai padeda visapusiškam vaiko ugdymui, o ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai, muzikinio žaidimo naudą priskyrė tik muzikiniam ugdymui. Taigi, galima teigti, kad muzikinis žaidimas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese yra efektyvinimo priemonė.

Literatūros sąrašas

1. Avanesova V., Cholmovskaja V., Davidčiuk A., Elkon D., Fonariov I., (1982). Ikimokyklinukas. Kaunas.
2. Becker-Textor I., (2001). Kūrybiškumas vaikų darželyje. Vilnius.
3. Bedarfaitė M., Katinienė A., Linkevičius K., (1966). Muzikinis auklėjimas vaikų darželyje. Kaunas.
4. Bendroji priešmokyklinė ugdymo ir ugdymosi programa, (2002). Vilnius.
5. Bitinas B., (1990). Bendrosios pedagogikos pagrindai. Vilnius.
6. Butautienė I., Paulavičiūtė A., (2003). Mes žaidžiame. Vilnius.
7. Česnulienė D., (1993). Muzika ir žaidimai. Vilnius.
8. Dodge Diane Trister, (2008). Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas. Vilnius.
9. Dodge Diane Trister, Phinney J. (2002). Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas. Vilnius.
10. Difartas K., (1976). Judrieji žaidimai ir jų pravedimo metodika vaikų darželyje. Vilnius.
11. Edenhammar K., Wahlund Ch., (1997). Be žaidimų nėra vystimosi. Vilnius.
12. Gaidienė J., (2012). Muzikinis ugdymas – visuminio vaiko ugdymo integrali dalis. [žiūrėta 2012-03-22]. Prieiga per internetą <http://www.marijampolesc.w3.lt/page30php>
13. Gaižutis A., (1988). Vaikystės grožis. Kaunas.
14. Gaižutis A. (1997). Atverkime tai kas svarbiausia// Gama. Nr. 18 p. 19.
15. Gaižutis A., (1979). Menas ir humanizmas: apie meninių vertybių prigimtį. Vilnius.
16. Gerčienė-Leonienė A., (2011). Sėkmingas suaugęs žmogus [žiūrėta 2012-03-22]. Prieiga per internetą <<http://www.ikimokyklinis.lt/index.php>>.
17. Girdzijauskienė R., (2004). Jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla. Klaipėda.
18. Gordon E., (1999). Vaiko muzikalumo puoselėjimas. Vilnius.
19. Grakauskaitė-Karkockienė R., (2002). Kūrybos psichologija. Vilnius.
20. Gražienė V., Rimkienė R., (1991). Ikimokyklinio ugdymo gairės. Vilnius.
21. Grinevičienė N., (2002). Vaikystės žaidimai. Kaunas.
22. Jadaško V. (1980). Ikimokyklinė pedagogika. Vilnius.
23. Jonynienė V., (1987). Jaunesniųjų moksleivių kūrybinio mąstymo ugdymas. Vilnius.
24. Katinienė A., (1983). Muzikinio auklėjimo ir lavinimo vaikų darželyje metodika. Kaunas.
25. Katinienė A., (1998). Vaikų muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Kaunas.
26. Katinienė A., Vaičienė A., (2001). Muzika vaikų darželyje. Šiauliai.

27. Kavaliauskienė D., (2011). Kaip vaikai mokosi kalbėti. [žiūrėta 2012-04-12]. Prieiga per internetą < <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php> >.
28. Kievišas J., (1996). Muzikinė pradinė klasių mokytojo specializacija. Šiauliai.
29. Krakauskaitė V., (1994). Muzika mažiesiems. Kaunas.
30. Kuginytė-Arlauskaitė I., (2010). Žaidimų svarba vaiko ugdyme. [žiūrėta 2011-12-19]. Prieiga per internetą <[http:// www.ikimokyklinis.lt/index.php](http://www.ikimokyklinis.lt/index.php)>.
31. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003). Nr. 63-2853). [žiūrėta 2012-05-14]. Prieiga per internetą <[http:// www.mprc.lt/file/švietimo%20istatymas/Svietimo](http://www.mprc.lt/file/švietimo%20istatymas/Svietimo)>.
32. Maminskienė D., (2001). Lietuvių liaudies žaidimo vaidmuo ugdant vaiko asmenybę // Žvirblių takas. Nr. 1. P. 22.
33. Matlašaitienė R., (2004). Vaikui reikia meno// Žvirblių takas. Nr. 4. P. 44–45.
34. Neifachas S., (2008). Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas. Vilnius.
35. Neifachas S., (2008). Vaikų ugdymas darželyje : dabartis ir ateities perspektyva.
36. Rinkevičius Z., (1993). Mokinių muzikinis ugdymas. Klaipėda.
37. Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). Žmogaus ugdymas muzika. Vilnius.
38. Petrovskis A., (1978). Amžiaus tarpsnių ir pedagoginė psichologija. Vilnius.
39. Povilaitienė E., (2011). Ar svarbus muzikinis ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.[žiūrėta 2012-05-05]. Prieiga per internetą: <[http:// www.ikimokyklinis.lt/index.php](http://www.ikimokyklinis.lt/index.php)>.
40. Sorokina A., (1962). Didaktiniai žaidimai vaikų darželyje. Vilnius.
41. Stankevičienė K., (2002). Vaikų kūrybiškumas F. Grėbelio, M. Montessori ir R. Šteinerio pedagoginėse sistemose. Vilnius.
42. Stiefenhofer M., Gutholf A., (2000). Didžioji ikimokyklinuko knyga. Vilnius.
43. Strakšienė D., (2009). Muzikos kūrinų didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu. Šiauliai.
44. Surjo E. (1998). Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai // Estetinė kultūra. Nr. 4. P. 196.
45. Šiupytė E., Laurutienė V., (2001). Vaikų rateliai ir žaidimai. Vilnius.
46. Vabalas-Gudaitis J., (1983). Psichologijos ir pedagogikos straipsniai. P. 96. Vilnius.
47. Velička E., (2003-2004). Priešmokyklinio ugdymo muzikos programa. Kaunas.
48. Vėrinėlis. (1993). Vaikų darželio programa. Vilnius.
49. Wylie j., Foster-Coper, (2007). The Art and Science of Musical Play. [žiūrėta 2011-12-19]. Prieiga per internetą: <[http:// www.juliemusic.com/pages/UniversasMusic.pdf](http://www.juliemusic.com/pages/UniversasMusic.pdf) >

PRIEDAI

1. Priedas. Anketinės apklausos pavyzdys.

Gerbiamas Pedagoge,

Aš Dovilė Rukienė, Šiaulių universiteto diplomantė, norėdama išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio ugdymo ypatumus, kreipiuosi į jus prašydama užpildyti šią anketą. Jūsų nuomonė ir nuoširdūs atsakymai man labai svarbūs. Atidžiai perskaitykite anketos klausimą ir varnele ☐ pažymėkite Jūsų nuomone labiausiai tinkantį variantą. Jūsų duomenys nebus viešai publikuojami, o bus tik panaudoti mano moksliniame darbe. Iš anksto dėkoju.

1. Pažymėkite:

Jūsų lytis: vyras ☐ moteris ☐

Jūsų amžius.....

Jūsų darbo stažas.....

Jūsų kvalifikacija.....

Jūsų išsilavinimas: vidurinis ☐, aukštesnysis ☐, aukštasis universitetinis ☐, aukštasis neuniversitetinis ☐, kita.....

2. Palankiausias amžius muzikiniam ugdymui yra:

- ☐ Ikimokyklinis.
- ☐ Pradžios mokykla.
- ☐ Paauglystė.
- ☐ Lygiaverčiai visais amžiaus tarpsniais.

3. Dažniausiai naudojamos muzikinio ugdymo formos ikimokyklinėje įstaigoje:

- ☐ Dainavimas.
- ☐ Muzikos klausymas.
- ☐ Grojimas.
- ☐ Muzikos rašto pradmenų mokymas.
- ☐ Ritmikos ugdymas.
- ☐ Didaktiniai muzikos žaidimai.
- ☐ Kita.....

4. Įvertinkite teiginį nuo mažiausiai svarbaus iki svarbiausio (svarbiausias 1).

Eil. Nr.		1	2	3	4
1.	Muzikinio ugdymo procese svarbiausia				
a.)	Vaikas				
b.)	Ugdymo programos įgyvendinimas				
c.)	Vaikų koncertinė veikla				
d.)	Muzikos klausymasis				
e.)	Dainavimo įgūdžių tobulinimas				
f.)	Ritmo lavinimas				
2.	Rinkdamiesi muzikinę programą atsižvelgiate į:				
a.)	Vaikų amžių				
b.)	Vaikų asmenines savybes				
c.)	Vaikų gebėjimus				
d.)	Programos reikalavimus				

5. Ar sutinkate su šiais teiginiais:

Muzikinis ugdymas:

Eil. Nr.	Muzikinis ugdymas:	TAIP	NE	NEŽINAU
1.	Padedą pradėti bendrauti su vaiku			
2.	Skatina vaiko protinį vystymąsi			
3.	Teigiamai veikia vaikų emocinį suvokimą, nuostatas			
4.	Sumažina vaiko emocinį stresą			
5.	Sustiprina jo motorinį vystymąsi			
6.	Pagerina vaiko kalbos įgūdžius			
7.	Supažindina su platesniu estetinio grožio pasauliu			
8.	Padidina vaiko socialinius gebėjimus			

6. Pasirinkite, kurie Jūsų nuomone žaidimai labiausiai atitinka visapusišką vaikų ugdymą (gali būti keli variantai):

- ☐ Vaidmeniniai žaidimai
- ☐ Statybinių žaidimų
- ☐ Didaktiniai žaidimai

- ☐ Judrieji žaidimai
- ☐ Muzikiniai žaidimai

7. Pažymėkite.

Eil. Nr.	Muzikiniai žaidimai vaikų ugdymo procese:	TAIP	NE	NEŽINAU
1.	Reguliuoja vaikų elgesį, kryptingai nurodo veikimo būdą			
2.	Skatina vaikus galvoti, pritaikyti turimas žinias, lavina dėmesį			
3.	Ugdo vaikų protinius gabumus			
4.	Atlieka praktinės veiklos – per užsiėmimus įgytų žinių panaudojimo funkciją			
5.	Padedą ikimokyklinio amžiaus vaikams lengviau įsisavinti muzikos elementus			
6.	Gimtosios kalbos, pasaulio pažinimo, istorijos, matematikos mokymą daro daug patrauklesniu ir paprastesniu			
7.	Padedą teorinius pagrindus kūrybiškumui muzikiniame žaidime reikšti			

8. Kaip dažnai su vaikais žaidžiate muzikinius žaidimus?

- ☐ kiekvieną dieną, ☐ kas antrą dieną, ☐ kartą per mėnesį, ☐ rečiau, ☐ niekada.

9. Pažymėkite:

Eil. Nr.	Muzikinius žaidimus integruojate į:	TAIP	NE	KARTAIŠ
1.	Kalbos mokymą			
2.	Pasaulio pažinimo mokymą			
3.	Šokio mokymą			
5.	Matematikos mokymą			
6.	Dainelės mokymą			
7.	Ritmo mokymą			
8.	Muzikos klausymą			

10. Nurodykite Jums tinkantį atsakymą:

Gebėjimai ugdomi muzikinių žaidimų metu:

- ☐ savęs, aplinkos pažinimas, ☐ kūrybiškumas, ☐ domėjimasis menu, ☐ bendravimas.

Gerbiami Tėveliai,

Aš, Dovilė Rukienė, Šiaulių universiteto diplomantė, norėdama išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio ugdymo ypatumus, kreipiuosi į Jus prašydama užpildyti šią anketą. Jūsų nuomonė ir nuoširdūs atsakymai man labai svarbūs. Atidžiai perskaitykite anketos klausimą ir varnele ☐ pažymėkite Jūsų nuomone labiausiai tinkantį variantą. Jūsų duomenys nebus viešai publikuojami, o bus tik panaudoti mano moksliniame darbe. Iš anksto dėkoju.

1. Pašau nurodyti:

Jūsų lytis: vyras ☐, moteris ☐

Jūsų amžius.....

Jūsų išsilavinimas: vidurinis ☐, aukštesnysis ☐, aukštasis universitetinis ☐, aukštasis neuniversitetinis ☐, kita.....

2. Palankiausias amžius muzikiniam ugdymui yra:

☐ ikimokyklinis, ☐ pradžios mokykla, ☐ paauglystė, ☐ lygiaverčiai visais amžiaus tarpsniais.

3. Ar Jūs šeimoje:

Eil. Nr.		TAIP	NE	KARTAIS
1.	Klausotės muzikos			
2.	Dainuojate			
3.	Groja instrumentais			
4.	Žaidžiate muzikinius žaidimus			
5.	Vaikams prieš miegą dainuojate lopšines			

4. Ar Jūsų vaikas turi muzikinių gabumų?

☐ TAIP, ☐ NE, ☐ NEŽINAU.

5. Muzikiniai gabumai Jūsų nuomone yra:

☐ įgimti, ☐ ugdymo rezultatas, ☐ įgimti ir išugdyti, kita.....

6. Jūsų nuomone muzikinis ugdymas padeda vaikui:

Eil. Nr.		TAIP	NE	NEŽINAU
1.	Lavinti vaizduotę			
2.	Lengviau bendrauti tarpusavyje			
3.	Lengviau susikaupti			
4.	Išmokti užjausti kitą			
5.	Suprasti kito žmogaus jausmus			
6.	Reikšti emocijas ir jas vardinti			

7. Kokius žaidimus Jūsų vaikas dažniausiai žaidžia darželyje:

- ☐ statybinius
☐ judriuosius
☐ muzikinius

8. Muzikiniai žaidimai padeda vaikui:

Eil. Nr.		TAIP	NE	NEŽINAU
1.	Mokytis kalbos			
2.	Mokytis pasaulio pažinimo			
3.	Mokytis šokti			
4.	Mokytis matematikos			
5.	Mokytis dainelės			
6.	Mokytis ritmo			
7.	Pažinti save, bei aplinką			
8.	Ugdyti kūrybiškumą			
9.	Skatinti domėjimąsi menu			
10.	Bendrauti su bendraamžiais ir ugdytojais			

9. Ar Jus tenkina ikimokyklinės įstaigos muzikinio ugdymo procesas?

- ☐ TAIP, ☐ NE, ☐ KITA (įrašykite kas netenkina).....